

Riikku

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Ikääntyvät

Vanhuus koetaan yksilöllisesti
Ikääntyminen tuo uusia turvallisuusriskejä
Päihteiden käyttö voi lähteä käsistä eläkkeellä

RIKU-lehti ilmestyy seuraavan kerran joulukuussa 2012.

Toimitus:

Päätoimittaja

Petra Kjällman

Toimitussihteeri

Heli Yli-Räsänen

Toimituskunnan jäsen

Jaana Koivukangas

Veli Hukkanen

Kansikuva:

Kuvapankki

Julkaisija:

Rikosuhripäivystys (RIKU)

Läntinen Brahenkatu 2 00510 HELSINKI

puh. 040 510 6210

www.riku.fi

Kustantaja ja ilmoitushankinta:

Printmix Oy

Sulkaopelku 3 00370 HELSINKI

www.printmix.fi

vaihe 020 710 9510

Taitto ja painatus:

Printmix Oy Mika Trogen

Painos: n.3500 kpl

ISSN 1455-1381

Jakelu: RIKUn toimistot ja palvelupisteet

ilmoittajat www.riku.fi (sähköinen versio)

Rikosuhripäivystys (RIKU) palvelee rikoksen uhriksi joutuneita heidän läheisiään ja rikosasiassa todistavia. Tavoitteena on parantaa rikoksen uhrin ja rikosasian todistajan asemaa vaikuttamalla asenteisiin käytäntöihin päätöksentekoon ja lainsäädäntöön sekä tuottamalla tukipalveluita kohderyhmälle. RIKUsta saa asiantuntija-apua ja neuvontaa rikosprosessiin liittyvistä käytännön asioista sekä henkistä tukea ja ohjausta pidempi-

aikaisen tuen pariin. Palvelut toteutetaan pääosin RIKUn henkilöstön ohjauksessa noin 300 koulutetun vapaaehtoisen voimin. Rikosuhripäivystystä toteuttavat yhteistyössä Suomen Setlementtiliitto (valtakunnallinen koordinaattori) Ensi- ja turvakotien liitto Suomen Mielenterveysseura Mannerheimin Lastensuojeluliitto Suomen Pu-nainen Risti Kirkkohallitus ja Naisasialiitto Unioni. Rikosuhripäivystys on eurooppalaisen yhteistyöjärjestö Victim Support European jäsen. Pääasiallisia rahoittajia ovat Raha-automaattiyhdistys ja valtio.

- Tekstiviestipalvelu Rikumobiili 18184
• Auttava puhelin 0203 16116
• Juristin puhelinneuvonta 0203 16117
• Neuvoja verkossa: www.rikunet.fi.
• Kotisivut: www.riku.fi
• Henkilökohtaista tukea palvelupisteistä. RIKUn yhteystiedot sivulla 34.

RIKUSSA TÄLLÄ KERTAA

Pääkirjoitus.....	3
Rikosuhripäivystyksen ilme muuttuu.....	4
Kohti Euroopan turvallisinta maata.....	8

Ikäihminen ei ole päiväysvanhaa tavaraa.....9

Setlementeissä vanhuus nähdään monimuotoisena.....	12
--	----

Yksinäiset ihmiset hakevat apua puhelimitse.....	14
--	----

Ikäihmisen riski joutua rikoksen uhriksi on suhteellisen pieni.....14

Ikääntymisen turvallinen arki ja asuinympäristö.....	15
--	----

Ikääntynyt – alkoholikuluttaja vai uhri?.....	18
---	----

Erit-kolumni: Kun mies lyö miestä.....	21
--	----

Juristi vastaa.....	21
---------------------	----

Syyllinen, uhri vai selviytyjä?.....22

Jos lyö kerran, lyö uudestaan?.....	24
-------------------------------------	----

Työpaikkakiusaamisen monet kasvot.....28

Puutteellinen lainsäädäntö ja tietämättömyys heikentävät uhrin asemaa nettirikoksissa.....	30
--	----

RIKUn Visitor-toiminta -kumppanuudesta voimaa väkivallanvastaiseen työhön.....	31
--	----

Seksuaaliväkivaltatyön verkostohanke Välitä!.....	31
---	----

Henkilöstö / Uutiset.....	32
---------------------------	----

NUORIKU – tietoa ja tukea nuorille rikoksen uhreille.....33

Kirja-arviot.....	34
-------------------	----

Yhteystiedot.....	38
-------------------	----

Korjaus edelliseen lehteen: RIKU-lehden 1/2012 kansikuvan ottajaksi oli nimetty väärä henkilö, kuvan oli ottanut Minna Korva-Perämäki.

Rikoksen uhriksi joutuminen satuttaa ikään katsomatta

Kansa ikääntyy. Ikääntyvät tarvitsevat tukea selviytyäkseen itsenäisesti ilman jatkuvaa laitossijoitusta mahdollisimman pitkään. Ikääntyvien määrän kasvaessa myös tukipalvelujen tulee kasvaa vähintään samassa suhteessa. Itse asiassa se ei riitä, vaan sitä tulee kehittää monimuotoisemmaksi ja entistä paremmin käyttäjäkunnan tarpeita tyydyttäväksi ja itsenäistä selviytymistä tukevaksi. Uusia keinoja ja menetelmiä on kehitettävä kuten erilaisen automatiikan käyttöä. Entistä tarkemmin on arvioitava, mitkä ovat niitä tekijöitä, jotka heikentävät ikääntyvien selviytymistä, ja millä keinoilla elämänhallinnan säilymistä voidaan edesauttaa. On arvioitava tarkkaan, mitä on se tuki, jota tarvitaan.

Koko kesän on mediassa pyöritelty tulevaa vanhuspalelulakia. Tarvitaanko minimihenkilöstömäärät lakiin vai ei, ja jos, niin millaisia niiden tulisi olla. Toivoisin, että keskustelua voitaisiin jo laajentaa. Toivoisin, että voitaisiin avata keskustelua itsenäistä selviytymistä tukevista tukipalveluista, joita ikääntyville tulisi taata. Niitä ovat myös turvallisuutta lisäävät palvelut, joita heille tulee olla itsenäisen asumisen ja elämisen tukemiseksi kotipalvelun ja kotisairaanhoidon lisäksi.

Ikääntyvien määrän kasvaessa myös rikoksen uhriksi joutuvien ikääntyneiden määrä tulee todennäköisesti valitettavasti kasvamaan. Ikääntyvät ovat helppo kohderyhmä omaisuusrikoksille ja taloudelliselle hyväksikäytölle. Ikääntyvät kuuluvat rikoksen uhreina erityisen haavoittuviin, joiden erityinen matalan kynnyksen tuen tarve tulee huomioida. Tämä on huomioitu myös EU:n tasolla niin sanotussa luonnoksessa uhridirektiiviksi. Rikoksen kohteeksi joutunut tarvitsee asiantuntevaa tukea ja neuvoja, eikä sitä voida olettaa olevan riittävästi kodinhoidossa tai kotisairaanhoidossa, joskin tietoa ja kykyä edelleen ohjaukseen kyseisistä tukipalveluista on lupa odottaa. Vain osa ikääntyneistä on viranomaisen tukipalvelujen piirissä, jolloin uhrin kohdanneen poliisin tehtäväksi jää uhrin ohjaaminen tukipalveluihin.

Rikosuhrikokemus traumatisoi. Ikääntyneitä se traumatisoi keskimääräistä enemmän. Ilman asianmukaista tukea rikoksen uhriksi joutuneen ikääntyneen henkilön elämänhallinta voi heiketä tarpeettoman nopeasti. Turvattomuus ja pelot voivat estää sosiaalisen kanssakäymisen ja kotoa pois lähtemisen. Yksinkertaistaen voi sanoa, että kotiinsa piiloutuneelle liikunnan ja kontaktien puute kapeuttaa ajatusmaailmaa ja heikentää fysiikkaa, mikä on omiaan nopeuttamaan laitoshoidon tarvetta.

Suomessa ei ole riittävästi kohdennettuja tukipalveluita ikääntyville rikoksen uhreille. Tässä on haastetta, jonka voittamisessa RIKU on valmis olemaan mukana. Kuntien suuntaan osoitan ehdotuksen ikääntyvien rikoksen uhrien hoitopolun rakentamisesta. Samalla tulee karotetuksi puutteet tukipalveluissa ja voidaan ryhtyä miettimään, miten haasteeseen vastataan. **R**

Petra Kjällman
päätoimittaja

> Petra Kjällman
toiminnanjohtaja
Rikosuhripäivystys (RIKU)
Kuva: Nora Cooper

Rikosuhripäivystyksen ilme muuttuu

*Rikosuhripäivystys (RIKU) järjesti keväällä logokilpailun, jonka voittajaksi selviytyi oheinen **Johanna Siltasen** työ.*

Siltasen suunnittelemassa logos-
sa arvostettiin muun muassa
tunnistettavuutta, ajattomuutta
ja monikäyttöisyyttä. Kilpailun
voittaja Johanna Siltanen
toteaa, että kirjainten yhdistä-
minen ihmistä esittäviin asui-
hin tuo palvelun ydinviestit esille yksin-
kertaisella mutta selkeällä muotokielellä.
Myös logon raikas ja puhdas oranssi väri
mielletään usein voiman, hyväntahtoi-
suuden ja ilon väriksi. Logon on tarkoitus
henkiä asiakaslähtöisyyttä sekä RIKUn ar-
vomaailmaa, sitä, että palvelun takana on
ihminen, joka aidosti välittää ja on valmis
kuuntelemaan, sanoo Johanna.

Uudelle sukupolvelle lankapuhelin on historiaa

RIKUn vanha logo on ollut käytössä toi-
minnan alusta eli 90-luvun puolestavälis-
tä lähtien. Jo pelkästään lankapuhelimen
luuri vanhassa logossa kertoo menneestä
ajasta. Uudelle sukupolvelle luuri ei enää
kerro, millaisesta palvelusta on kysymys.
Se kertoi puhelinpalvelusta, jolla RIKUn
palveluvalikossa oli alussa nykyistä mer-
kittävämpi rooli. Oli ajankohtaista miet-
tiä, miten voisimme kertoa palveluistam-
me paremmin.

Logokilpailussa kaikki voittivat

Kilpailu oli avoin niin ammattilaisille
kuin opiskelijoille ja alan harrastajille.
Siitä tiedotettiin avoimesti ja erityisesti
erilaisiin alan oppilaitoksiin. Kilpailuun
osallistumisen innoitus ei tullut suuren
palkkion toivosta, vaan ehdotuksen teke-
minen itsessään oli riittävä kimmoke. Uu-
den logon lisäksi kilpailun suurin anti oli
ehdottomasti tiedon leviäminen RIKUn
palveluista moniin oppilaitoksiin ympä-
ri Suomea. Kilpailuun tuli 28 ehdotusta
uudeksi logoksi. Kaikki osallistujat saivat

tietoa RIKUn palveluista ja kokemusta
logon suunnittelusta. Kilpailua sponsoro-
i Silja Line, joka antoi risteilylahjakortin
voittajalle.

Asiakaslähtöisyys ja luotettavuus logon lähtökohtina

Kilpailutöissä tuli esille RIKUn palvelut
ja arvomaailma monipuolisesti. Logoissa
heijastuvia teemoja olivat muun muassa
oikeudellinen näkökulma, dialogisuus, yh-
denvertaisuus, uhrin haavoittuvuus, tuen
ja avun antaminen, turvallisuus ja kanssa
kulkeminen. Monessa työssä oli päivitetty
vanhassa logossa näkyvää luuria uuden-
laisiin yhteyksiin ja näin korostettu puhe-
linta yleisimpänä yhteydenottotapana.

Päätös voittajatyöstä oli yksimielinen. Jo-
hanna Siltasen logo on selkeä, monipuoli-
nen käyttömahdollisuuksiltaan ja helposti
tunnistettavissa. Johanna toimii graafi-
sena suunnittelijana Mediaporras Oy:ssä
Tampereella. Logosuunnittelun lisäksi
hän koodailee harrastukseksi ja suun-

nittelee myös web-puolen projekteja.

– Suhtaudun työhöni intohimoisesti ja
toivon sen myös näkyvän jokaisessa työ-
säni, kertoo Johanna.

RIKUn logokilpailuun hän törmäsi sattumalta netissä. Selvästi vanhentunut logo
ja toiminnan monipuolisuudesta logo-
suunnittelussa nousevat haasteet saivat
Johannan innostumaan kilpailuun osallis-
tumisesta.

– Oli haastavaa saada näin iso palveluko-
naisuus esille logon kautta. Otin suun-
nittelun avainsanoikseni asiakaslähtöi-
syyden ja luotettavuuden, joiden kautta
lähdin hahmottelemaan uutta logoa.

Uusi logo käyttöön

RIKU alkaa päivittää uutta logoa materi-
aaleihinsa pikku hiljaa, sitä mukaan kun
uusimisen tarvetta ilmenee. Ensimmäise-
nä on tarkoitus päivittää nettisivut. Myös
yhteistyökumppanien toivotaan päivittä-
vän materiaaleihinsa RIKUn uusi logo.

Logokilpailun kunniainnointi Sara Konsellille

Logokilpailujen töistä erottui edukseen
myös 12-vuotiaan **Sara Konsellin** työ, jol-
le myönnettiin kunniainnointi. Kuvatai-
detta harrastava Sara osallistui kilpailuun
äitinsä innostamana. Vaikka työ ei logo-
na ole toimiva, sen
sisällöstä kuvastuu
lämpimällä tavalla
RIKUn toiminta ja ar-
vomaailma. Erityisen
hyvin sympaattisesta
työstä käy ilmi tuen
saamisesta koitu-
va hyvä mieli, jonka
avulla jaksavat niin
tuettava kuin tukijat
eteenpäin. Saran
työtä käytettäneen
RIKUssa myöhem-
min kuvituskuvana
esimerkiksi lapsiin
liittyvissä materiaa-
leissa. **R**

> Sara Konsellin kunniainnointilogo

RIIKU

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

> Voittajalogo näyttää tältä.

> Voittaja Johanna Siltanen
Kuva: Ville Salminen

Kohti Euroopan turvallisinta maata

Teksti: Petra Kjällman

Sisäisen turvallisuuden kolmas ohjelma on valmistunut ja kesäkuussa valtioneuvostossa hyväksytty. Ohjelmassa sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan sellaista yhteiskunnan olotilaa, jossa väestö voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista ilman rikollisuudesta, häiriöistä ja kansallisista tai kansainvälisistä ilmiöistä johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta.

Jo yllä mainittu määritelmä kertoo, että suunnitelmassa on paljon RIKUn toimintaan liittyvää tai sitä sivuavaa aineistoa ja ehdotettuja toimenpiteitä.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteena on, ei enempää eikä vähempää, kuin että Suomi on Euroopan turvallisimaa maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät kokevat yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena.

Aikaisempien ohjelmien toteutuksesta poiketen, tällä kertaa ohjelma valmistettiin erittäin nopeassa aikataulussa. Aikaa suunnitelman valmistelulle oli syksystä 2011 kevääseen 2012 eli alle vuosi. Niin ikään aikaisemmasta poiketen suunnitteluun kytkettiin alusta alkaen myös aluehallintovirastot. Suunnittelussa oli mukana viranomaisien lisäksi liike-elämä ja järjestöt. Valmisteluun osallistui yli sata asian tuntijaa, jotka edustivat 43 eri organisaatiota. Erityisen haasteellisen ohjelman tekemisestä teki olemassa oleva taloustilanne, mistä johtuen ohjelman toteuttaminen ei lähtökohtaisesti saisi tuoda lisäkuluja valtiolle, mikä käytännössä osoittautuikin mahdolltomaksi yhtälöksi.

Matkan varrella kuultiin ja koettiin kohtalaisesti kritiikkiä ohjelman kireästä aikataulusta suhteessa tehtävän laajuuteen. Lopputulos on kuitenkin arvostelun kestävä. Tavoitteena ei ollut kaikkien ongelmien ratkaisu vaan ohjelma johon kirjataan vain sellaisia toimenpiteitä, jotka voidaan toteuttaa. Ohjelmaan hyväksyttiin 64 kunnianhimoista toimenpidettä. Toimenpiteet ja vastuut kohdistuvat laajasti eri toimijoihin edellyttäen muun muassa toimintatapojen muutoksia perustuksessa. Monet toimenpiteet toteutuessaan parantavat rikoksen uhrin asemaa joko suoraan tai välillisesti. Monen toimenpiteen osalta RIKU voi olla

yhtenä tekijänä auttamassa toimenpiteen toteutumista.

Suunnitelma lähtee arjen turvallisuuden keskeisistä haasteista, jota on jaoteltu seuraavasti:

- Syrjäytymisestä johtuvat turvallisuushaasteet
- Arjen turvallisuushaasteet
- Yritystoiminnan turvallisuus
- Väkivallan ja muiden rikosten uhka

Erityisesti rikoksen uhrin kannalta merkittävät toimenpiteet käsittelevät seuraavia asioita:

Rasististen rikosten ilmoittamiskynnyksen mataltamiseksi käynnistetään kampanja yhteistyössä maahanmuuttajajärjestöjen kanssa.

Koulukiusaamisen ja koulun väkivaltatilanteiden ennalta ehkäisemiseksi otetaan Kivakouluhanke laajemmin käyttöön ja muutenkin lisätään oppilaitoksiin tietoa aiheesta ja koulujen väkivaltatilanteisiin varautumista tehostetaan.

Perustetaan verkosto, joka koordinoi tiedon leviytystä lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta ja sen ehkäisystä.

Parannetaan nuorten mahdollisuuksia saada tukihenkilö tai mentori tueksi arjen haasteisiin.

Lisätään sovittelua nuorten kohdalla.

Perustetaan verkosto, joka koordinoi tiedon leviytystä lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta seksuaalisesta väkivallasta.

Netissä tapahtuvien tai nettiä hyödyntävien rikosten torjuntaa ja tutkintaa tehostetaan erityisesti nuoriin kohdistuvien rikosten osalta.

Jatketaan lähisuhdeväkivallan riskinarviointimallin (MARAK) pilotointia.

Varmistetaan, että esitutkintapöytäkirjoihin ja tuomioistuinten pöytäkirjoihin kirjatut asianosaisten henkilötunnukset ja kotiosoitteet tulevat salassa pidettäviksi muutoin kuin viranomaiskäytössä.

Rikoksen uhrin tukipalveluihin ohjautuvuutta parannetaan poliisin ja sovittelun toimesta. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon toivotaan kiinnittävän tähän huomiota.

RIKUn toiminnan kannalta ratkaisevan tärkeää on riittävän rahoituksen turvaaminen ja selkiyttäminen. Toimenpiteisiin onkin kirjattu paitsi RIKUn rahoitukseen liittyviä toimenpiteitä, myös lisätehtävä RIKUlle. Ohjelman tavoitteissa oli muun muassa rikoksen uhrin tukipalveluun ohjautuvuuden parantamisen lisäksi erityisen haavoittuvien rikoksen uhrin tukipalvelujen huomioiminen. Näitä ovat esimerkiksi lähisuhdeväkivallan uhrin, iäkkäät, lapset, seksuaalirikoksen uhrin ja maahanmuuttajat. Annettujen raamien puitteissa ei ollut taloudellisesti mahdollista ajatella, että rikoksen uhrin erityisryhmille kohdennettujen tukipalvelujen tuottajat alkaisivat rakentaa palveluilleen valtakunnallista verkostoa. Siksi päädyttiin käyttämään olemassa olevia valtakunnallisesti verkottuneita toimijoita, joita nyt on Ensi- ja turvakotien liitolle ja RIKUlla. Toimenpiteiden tavoitteeksi asetettiin muun muassa se, että RIKU, jossa jo nyt on osaamista myös erityisen haavoittuvien rikoksen uhrin tukemisesta, hankkii tätä osaamista tarpeen mukaan lisää ja muodostaa sopimuksiin perustuvan yhteistyöverkoston erityispalveluita tuottavien toimijoiden kanssa.

Ohjelman toteutusajataulu on kunnianhimoisen. Paljon edellytetään tapahtuvan jo vuonna 2013, mikä edellyttää välitöntä toimii ryhtymistä. RIKUn kannalta on haasteellista aloittaa lisätehtävässä ennen kuin tarpeen mukainen rahoitus on todellisuutta. Suuren haasteen edessä ei kuitenkaan pidä lannistua vaan pyrkiä kohti tavoitetta sitkeästi, ehkä voimavarat toteutukseen jossain vaiheessa "aikuisten oikeesti" ovat todellisuutta.

Sisäisen turvallisuuden ohjelma löytyy kokonaisuudessaan sisäasiainministeriön sivuilta www.intermin.fi.

Lopuksi voi hyvin todeta, kuten vävykoikani on minua opettanut, että ei ole ongelmia, on vain haasteita ja mahdollisuuksia. **R**

Ikäihminen ei ole päiväysvanhaa tavaraa

Pirkko Helakorpi on oppinut ottamaan vastaan apua silloin, kun se on tarpeen. Elämään on tullut uutta syvyyttä ja samalla myös turvallisuutta Helsinki Mission palvelujen myötä.

Pirkko Helakorvelle läheinen sisko nukkui pois vuosi sitten. Tiiviin yhteydenpidon ja auttamisen tilalle tuli iso tyhjiö. Samoihin aikoihin tuli vielä liikuntakyvyn tilapäinen heikkeneminen, ja ennen innokas liikkuja joutui turvautumaan kyynärsauvoihin.

– Yhdelle vuodelle kasautui paljon kuormitusta, voimani olivat ihan lopussa. Minä, joka olin aina tottunut auttamaan ja olemaan vastuunkantaja, huomasin ensimmäisen kerran tarvitsevani itse apua. Sen pyytäminen oli vaikeaa, eikä se johtunut ylpeydestä vaan siitä, etten yksinkertaisesti osannut.

Keikka-apu keventää kuormaa

Lokakuussa 2011 Pirkko Helakorpi soitti ensimmäisen kerran HelsinkiMissioon.

– Minulla kävi ilmiömäisen hyvä tuuri: sain ensimmäisen keikka-avustajan mukaani kauppareissulle jo muutaman päivän kuluttua. Sen jälkeen olen tarvinnut avustajaa kerran tai kaksi kuukaudessa. Mutta vaikka apu tulee tarpeeseen, en halua antaa oman toimintakykyäni heiketä kokonaan, vaan lähden tarpeen tullen reppu selässä kauppaan – vaikka hitaastikin.

Yhteisellä kauppareissulla on toinenkin puolensa.

– Sehän säteilee koko päivään. Ensin askaroin kauppalistan kanssa, ja kauppamatkan jälkeen minulla on koko loppupäivän hyvä mieli, ihan kuin päivä olisi ollut yhtä luksusta ja laatuaikaa. Minulla on elämässäni jotain sellaista, mitä ei ole koskaan aikaisemmin ollut. Joku haluaa edetä minun ehdoillani ja tehdä hyvää juuri minulle, ja lopultakin minä osaan ottaa sen vastaan.

> Pirkko Helakorpi ei ole antanut kyynärsauvojen hidastaa vauhtia. Syksyn ohjelmassa ovat HelsinkiMission aamukahvituokioiden lisäksi saksan keskusteluryhmä ja Kampin palvelukeskuksen muistijumppa, mutta aikaa jää myös keskusteluihin oman tukihenkilön kanssa ja ehkä vesijuoksuunkin.

► *Avun pyytäminen oli vaikeaa, eikä se joh-
tunut ylpeydestä vaan
siitä, etten yksinkertai-
sesti osannut*

Tukihenkilö voi olla juttukumppani

Pirkko Helakorpi pohti, olisiko oman tukihenkilön pyytäminen jo ahneutta, kun keikka-avustajatkin auttoivat niin monin tavoin. Juttukumppani ja yksinäisten hetkien jakaja kuitenkin puuttui.

– Toukokuussa 2012 sain ensimmäisen oman tukihenkilöni. Ajatella, ihmisen vain minua varten, eikä minkään erityisen asian tekemiseen. Meillä synkkäsi heti alusta alkaen, ja juttu luisti vaivattomasti asiasta toiseen. Kun tällä kerralla sovittiin, mistä seuraavalla jatketaan, tiesin, että tämä jatkuu, ja että minulla on siihen oikeus. Miten ihanalta se tuntui-kaan!

Parasta tukihenkilön vierailuissa on Pirkko Helakorven mielestä ollut puhumisen helppous.

– Ensi alkuun pyytelin anteeksi puhetulvaani, ennen kuin ymmärsin, että juuri puhekumppaniksihan tukihenkilöni on tullut.

Yksinäisyys on turvallisuusriski

Ikääntymisen suurimpana vaaratekijänä Pirkko Helakorpi pitää yksinäisyyttä. – Kun on koko ikänsä tehnyt työtä, saattaa eläkkeelle jäämistä seurata suuri tyhjyys. Mitäs nyt? Jos siihen vielä liittyy läheisen ihmisen poismeno, on vaarana jäädä yksin miettimään asioita. Sitten tulee se päivä, jolloin onkin yhä vaikeampi lähteä omien seinien ulkopuolelle.

– Onhan Helsingissä palvelukeskuksia, joilla on valtavasti toimintaa ja ryhmiä, mutta lähtemisestä voi tulla helposti kynns.

Pirkko Helakorpi näkee yksinäisyyden myös turvallisuusriskinä.

– Jos jään yksin neljän seinän sisälle, vaarana on helposti lihaskunnon heikkeneminen. Ulkona varovaisin askelin liikkuva ikäihminen on potentiaaliselle ryöstäjälle huutomerkki, ja sauvat on helppo potkaista kumoon. Siksi viikottainen kävely tai kauppareissu keikka-avustajan kanssa voi olla hyvää ennaltaehkäisevää turvallisuustyötä.

*> Ei minulla ole parasta ennen -päiväystä rinta-
pielessäni.*

Arjen turvallisuus lähtee pienistä asioista

Turvallisuuden tunteeseen Pirkko Helakorpi liittää myös kodin turvallisuuden. – Kotihan on tunnetusti vaarallisin paikka, mitä tapaturmiin tulee. Varsinkin, kun ihminen asuu yksin eikä lähellä välttämättä ole ketään, joka auttaisi.

– Minua huojentaa tieto siitä, että jos jokin paikka repsottaa, saan sen korjaamiseen apua tarvitsematta vaarantaa itseäni. En nimittäin enää aio nousta jakkaralle, kun se ei ole välttämätöntä ja voin saada siihen apua. Kyse on ihan yksinkertaisten arkiaskareiden turvallisuudesta hoitamisesta.

Apua on saatavilla

Turvallisuus voi lähteä myös oman lähipiirin tuntemisesta.

– Kun talon asukkaat puhuvat toistensa kanssa, se lisää turvallisuuden tunnetta. Ja siihenhän ei paljon tarvita: riittää kun toivotat naapurille hyvää huomenta tai vaihdat jonkin ystävällisen sanan.

– Puhuminen on ollut minun selviytymiskeino-
ni elämässä. Se, että olen vaivatta lähestynyt ihmisiä ja minua on ollut helppo lähestyä, on kohottanut elämäni laatua ja tuonut myös turvallisuutta.

– Viime kädessä turvallisuus on kuitenkin tie-

► *Viime kädessä turvallisuus on kuitenkin tietoisuutta siitä, että apua on saatavilla silloin, kun se on tarpeen.*

toisuutta siitä, että apua on saatavilla silloin, kun se on tarpeen. Siksi haluan panna hyvän kiertämään ja toivon, että eri-ikäiset ihmiset löytäisivät HelsinkiMission palvelut.

Parasta aikaa – ei ennen vaan nyt

Pirkko Helakorpi ei halua puhua itsestään vanhuksena.

– Minulle parasta aikaa on tämä aika, jota elän juuri nyt. Olen 70-vuotias, mutta kuljen vielä usein rippikoulun jälkeisiä polkuja. Aikaisemmin vanhuksen leima lyötiin otsaan heti kun täytit 65 vuotta. Mielestäni on hienoa, että meillä on tänä päivänä käytössä neutraalit sanat ikäihminen ja seniori. Ei minulla ole parasta ennen -päiväystä rintapielessäni. **R**

Keikka-apu – tukea arjen askareisiin

HelsinkiMission keikka-apu tarjoaa senioreille lyhytkestoista apua arjen haasteissa. Kyse voi olla digiboksin virittämisestä, hankalan lomakkeen täyttämisestä tai verhojen vaihtamisesta, mutta yhtälailla keikka-auttaja voi lähteä saattajaksi apteekkiin tai seuraksi teatteriin.

Pulmatilanteessa vapaaehtoistyöntekijänä toimivalta keikka-apulaiselta saatu tuki luo turvallisuutta ja vahvistaa arjessa selviämistä. Keikka-apulaisten tehtäviin eivät kuitenkaan kuulu kotihoidon piiriin kuuluvat tehtävät, kuten siivous tai ruuanlaitto. **R**

Esimerkkejä, joihin voit pyytää keikka-apua:

- kaupassakäynti yhdessä
- asioiminen kaupungilla yhdessä
- lomakkeiden täyttäminen
- kirppari- tai kahvilaseuraksi
- lampun vaihtaminen, tms.
- pieniä kodintöitä
- kävely- ja ulkoiluseuraksi
- kirjastokaveriksi (seuraksi ja auttamaan etsimään kirjoja hyllyistä sekä kantamaan kirjat kotiin)
- kulttuurikaveriksi museoihin tai näyttelyihin
- tutustuminen uusiin harrastuksiin

- muuttotavaroiden pakkaaminen ja/tai purkaminen
- muuttoon liittyvä paperiruljanssi
- muuton jälkeinen tutustuminen uuteen asuinalueeseen
- opastamaan tietokoneen tai internetin käytössä
- kännykän käytön opastukseen
- lehdenlukukaveriksi
- kaveriksi laittamaan omaisen hautaan kuntoon syksyllä talvea tai keväällä kesää varten
- seuraa ja apua puutarhatöihin
- leikkauksen tai sairauden jälkeen juttu- tai ulkoiluseuraksi

Keikka-apua voit pyytää puhelimitse tai sähköpostitse:

Tiia Hautamäki

044 054 6236

seniorityo@helsinkimissio.fi

Tukihenkilö elämän taitekohtiin

Kuka tahansa voi kaivata ystävää ja tukijaa. Etenkin elämän taitekohdissa kuten työelämästä eläkkeelle siirryttäessä on tavallista, että yksinäisyys alkaa vaivata.

HelsinkiMission avulla seniori-ikäinen voi löytää tukihenkilön säännöllisiin tapaamisiin. Tukihenkilötoiminnalle ei ole olemassa valmista kaavaa, mutta toiminta alkaa aina tutustumisella. Tapaamiseen voi kuulua viikoittainen kahvihetki, yhteinen kauppareissu tai elokuviissa vietetty iltapäivä. Jos kemiaa kohtaavat, kaveruus voi muuttua aidoksi ystävyudeksi. Tukihenkilöinä toimivat tehtävään koulutetut HelsinkiMission vapaaehtoiset. HelsinkiMission seniorityö tarjoaa tukihenkilöitä seniori-ikäisille. **R**

Lisätietoja:

Marjut Puisto

045 872 3516

seniorityo@helsinkimissio.fi

HelsinkiMissio on sosiaalialan järjestö, joka taistelee aikakauden suurinta vitsausta – yksinäisyyttä – vastaan. Se toimii ammattilaisten ja koulutettujen vapaaehtoisten voimin seniori- ja nuorten kriisityön, erityisryhmien sekä lapsiperheiden parissa

Järjestö on tunnettu matalan kynnyksen Nuorten Kriisipisteestä, laadukkaasta vapaaehtoistoiminnastaan, väkivaltakierteen katkaisuohjelmasta Aggredista, erityisryhmien musiikinopetuksen mahdollistavista Kuvionuoteista sekä maksuttomasta psykoterapeuttisesta ohjaamasta Senioripysäkillä.

Setlementeissä vanhuus nähdään monimuotoisena

► *Setlementeissä pyritään siihen, että ympäristön on oltava esteetön myös asenteellisesti siihen, että eri-ikäiset ikääntyneet voivat olla mukana mieleisessään toiminnassa yhdessä muiden kanssa.*

Suomen Setlementtiliiton 36 jäsenyhdistyksessä, setlementissä on paikkakunnan vanhusten tarpeiden mukaisesti kansalais- ja opintotoimintaa, asumis-, sosiaali- ja terveyspalveluja. Yhteisöllisyyttä vahvistava toiminta niveltyy ikääntyneen elämänsä eri vaiheisiin ja tukee vanhusten omia voimavaroja.

Vanhuus, tuo aikuisuuden pitkä huipentuma sisältää monenlaisia yksilöllisiä vaiheita, joihin saattaa kuulua myös sairauksia ja toimintakyvyn heikkenemistä. Kuitenkin suurin osa myös setlementtien toiminnan piirissä olevista vanhuksista elää itsenäistä elämää kotona. Toiminnoissa ylisukupolvisuuden merkitys on iso; vanhuksat osallistuvat muiden kanssa kansalaisopistojen opinto- ja harrastustoimintaan, viettävät aikaa setlementtikeskusten tai asukastupien toiminnoissa, toimivat vertaistukena tai vapaaehtoisina asuimispalveluissa, järjestävät tai ovat osallisina maahanmuuttajatoiminnassa.

Ikä voi olla suositus osallistumiselle, mutta este se ei saa olla. Setlementeissä pyritään siihen, että ympäristön on oltava esteetön myös asenteellisesti siihen, että eri-ikäiset ikääntyneet voivat olla mukana mieleisessään toiminnassa yhdessä muiden kanssa.

Asuminen kotona tai kodinomaisissa olosuhteissa

Hoiva- ja asumispalvelut ovat suurimmat vanhusten palvelukokonaisuudet. Setlementtiliiton konserniin kuuluvat yhtiöt S-Asunnot Oy ja Senioriasumisoikeus Oy saivat 2012 ensimmäisten joukossa Yhteiskunnallinen yritys -merkin. Asumisen kehittämisen avulla setlementtiliike pyrkii konkreettisesti ratkaisemaan asumisen ongelmia siellä, missä on pula kohtuuhintaisista vuokra- tai asumisoikeusasunnoista lähellä palveluita ja kunnallisia kulkuyhteyksiä. Taloissa asukasikänsijätoiminnalla puolestaan luodaan turvallisuutta, viihtyisyyttä ja kodikasta ilmapiiriä.

Kaikki eivät voi elää kotona ja setlementeillä on eriaisteisia

> Pirkko Ruuskanen-Parrukosken mielestä vanhuksat ovat voimavara.
Kuva: Tia Fredriksson

palvelutaloja, joissa asukkaiden kokonaisvaltainen hoiva, huolenpito ja tarvittava kuntouttava toiminta tekevät mahdollisiksi pitkät asumisajat ja toimintakyvyn säilymisen. Setlementit ovat monialaisia toimijoita, jolloin on luontevaa hyödyntää vanhusten palveluissa muiden toimialojen työntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista. Esimerkiksi setlementtien asumis- ja hoivapalveluita käyttäville vanhuksille kansalais- ja kansanopistojen palvelutarjonta on tie kulttuuriin, luovaan toimintaan ja elinikäisen oppimisen iloihin vaikkapa muistelupiirissä.

Kotiin tuotavat kuntoutus- ja kotisairaanhoidopalvelut kuuluvat kasvavassa määrin ammattimaiseen palvelutarjontaan. Kaikki setlementit eivät kuitenkaan tuota ammattimaisia palveluja, mutta vapaaehtoistoimintaan perustuva asiointiapu ja kuljetuspalvelut saattavat ratkaisevasti tukea vanhusten toimintakykyä ja kotona selviytymistä.

Vanhuksat häviöinä kilpailuissa

Miltä tuntuisi ajatus siitä, että joutuisit muuttamaan kahden

Suomessa on paljon vanhuksia, jotka palveluketjujen heikkojen lenkkien vuoksi joutuvat alistumaan siirtelyyn, johon ei voi itse tai omaiset vaikuttaa.

vuoden aikana kymmenen kertaa paikkoihin, joiden osoitetta et voi itse tai läheisesi päättää, päivärytmiä et voi itse säätää eikä ympärillä ole yhtään tuttua ihmistä? Suomessa on paljon vanhuksia, jotka palveluketjujen heikkojen lenkkien vuoksi joutuvat alistumaan siirtelyyn, johon ei voi itse tai omaiset vaikuttaa. Palvelujen koordinaation puutteellisuus tai kilpailutukset johtavat pakosiirtoihin, joissa vanhusten ihmisarvo joutuu koetukselle.

Vanhusten sosiaali-, terveys- ja asumispalveluiden järjestämisessä settlementit ovat kilpailemassa muiden paikallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa. Pelin luonne on, että kilpailutuksia voitetaan ja niitä hävitään, mutta erityisen harmistuneita myös settlementeissa ollaan silloin, kun kilpaillaan vain hinnalla, ja laatu sekä paikallisten toimijoiden tuomat – esimerkiksi yhteisöllisyyttä vahvistavat kriteerit – jäävät huomiotta. Hintakilpailussa paikallinen järjestötoimija on aika hampaaton kansainvälisen voittoon tavoittelevan palvelutuottajan kanssa. Hallinnollisesti ketterinä settlementit pystyvät nopeasti muuttamaan ja kehittämään toimintaansa muille työaloille, mutta oikeutetusti voi kysyä, mikä on vanhuksen kannalta oikeudenmukaista. Itse asiassa ainoa häviö kilpailutuksissa saattaa olla vanhus itse.

Valtaa vanhuus

Palveluongelmiin toki löytyy myös ratkaisuja, mutta se edellyttää, että kuntien vanhustyössä vanhuutta ei pidetä sairautena. Sen sijaan on tarkasteltava vanhusten kokonaisvaltaista hyvinvointia, jolloin tuki ja palvelut voidaan

> Settlementtiliitto toimii ympäri Suomea.

kohdentaa ajoissa kunnioittaen vanhusten yksilöllisiä tarpeita. Tätä viestiä settlementiliike haluaa korostaa yhdessä seitsemän muun järjestön kanssa VALTAA VANHUUS -kampanjassa.

Kampanjassa haastetaan tulevat kuntapäätäjät ja kansalaiset toimimaan hyvän vanhuuden puolesta. Kärkenä on viesti siitä, että iäkkäät ihmiset ovat yhteiskunnassamme aktiivisia ja tasavertaisia toimijoita, ei kuluja tai avun ja hoidon tahdottomia kohteita. Kampanjassa tehdyn selvityksen mukaan kunnissa kyllä tunnustetaan vanhustyön kehittämisen tarpeet, mutta vanhusten määrä ja palvelutarve ajavat jo nyt kehittämistahdin ohi. Ytimenä kampanjassa on viesti siitä, että vanhuksien itse on voitava olla mukana heitä koskevassa päätöksenteossa. Koski asia sitten kunnan vanhusstrategiaa tai yhden vanhuksen hoivapalvelua.

Vanhuspalvelulakia odotetaan

Valmisteilla oleva vanhuspalvelulaki parantane vanhusten asemaa siinä mielessä, että se korostaa vanhusten osallisuutta, esimerkiksi hoitopäätöksiä tehtäessä on kuultava vanhusta ja/tai hänen omaisiaan. Yhtenä väylänä osallisuuden vahvistamisessa olisivat myös kuntakohtaiset lakisääteiset vanhusneuvostot. Parannusta tilanteeseen tuonee myös se, että lakiluonnoksessa korostetaan laatua: Kunnissa on oltava riittävästi vanhuuteen ja vanhenemiseen liittyvää asiantuntemusta, mikä edistäisi vanhusten mahdollisuuksia saada apua tarvittaessa. Sisältyköön tähän myös toimenpiteet ennaltaehkäisevän ja kuntouttavan toiminnan, esimerkiksi liikuntapalveluiden asianmukaisesta järjestämisestä vanhuksille. Laki vahvistaisi myös palvelujen koordinaatiota ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä, mikä on edellytyksenä suunnitelmallisen ja katkeamattoman palvelutoiminnan toteutumiselle.

Kansalaistoimintaa eivät viranomaiset voi korvata

Arvokkaan vanhuuden takaaaminen on yhteisen ponnistuksen tulos, jossa jokainen kansalainen on tärkeässä roolissa. Kansalaistoiminta on tapa

vaikuttaa ja kantaa vastuuta, mutta se ei tule itsellään, on oltava tahoja, jotka organisoivat toimintaa. Settlementtiliikkeessä kansalais-toiminta on perinteisintä toimintaa, jolle on edelleen kasvava tarve myös vanhusten parissa. Yksinäisyyden torjunnassa ja naapuruston yhteisöllisyyden tukipisteinä settlementtien kansalaiskeskukset, tapaamis- ja päivätoimintapaikat ja asukastuvat ovat vertaansa vail-la. Tiloissa eri-ikäiset voivat tavata toisiaan, lukea päivän lehden tai osallistua ohjattuun toimintaan.

Tärkeä kansalaistoiminnan muoto on vapaaehtoistyönä tehtävä vertaistoiminta, joka on osoittautunut esimerkiksi kielitaidottomien maahanmuuttajavanhusten kohdalla tuiki tarpeelliseksi. Tukea tarvitaan erityisesti yhteydenpidossa viranomaisiin sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Kansalaistoimintaa kehitetään alueen asukkaiden ehdotusten ja tarpeiden pohjalta ja toteutetaan näin settlementityön perusajatusta edistää naapuruston hyvinvointia ja elinoloja sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Tämän toiminnan kehittämisessä vanhuksset ovat keskeinen voimavara.

Kirjoittaja **Pirkko Ruuskanen-Parrukoski** on Settlementtiliitto ry:n toimialajohtaja

Suomen Settlementtiliitto ry on 1918 perustettu kansalaisjärjestö, joka toimii sivistys- ja sosiaalityötä tekevä valtakunnallinen settlementtiliikkeen keskusjärjestönä. Jäsenyhteisöjen, settlementtien palveluksessa on yli 3000 palkattua työntekijää ja lukuisa joukko vapaaehtoisia. Settlementtiliiton toiminta rakentuu kuuden toimialan kautta; lapsi- ja nuorisotyö, seniori- ja vanhustyö, asumisen palvelut, monikulttuurinen työ, opinto- ja kulttuuritoiminta sekä kriisityö ja vaikeat elämäntilanteet.

Yksinäiset ihmiset hakevat apua puhelimitse

Yksinäisyys on yksi ihmisten suurin syy soittaa Palvelevaan puhelimeen ja Valtakunnalliseen kriisipuhelimeen, kertovat Titi Gävert ja Susanna Winter.

Palvelevaan puhelimeen vuonna 2011 soitaneista 14 prosenttia oli yli 64-vuotiaita. 18 prosenttia kaikista tulleista puheluista koski yksinäisyyttä. Siitä ei ole tilastoa, että kuinka monen yli 64-vuotiaan soittama puhelu koski yksinäisyyttä.

Kirkkohallituksen Toiminnallisen osaston toimialasihteerinä työskentelevä Gävert kertoo, että yksinäisyyttä koskevat puhelut koetetaan pitää niin kuin Palvelevan puhelimen puhelut yleensä noin 15–30 minuutin pituisina, jos ihmisellä ei ole akuuttia kriisiä, koska soittajia on paljon. Soittaa saa vaikka joka päivä. Gävert sanoo, että ihmisten ihmiskontaktin tarve on hyvin yksilöllinen, jotkut soittavat vaikka ollessaan sairaalahoidossa, hoitohenkilökunnan tarjoama kontakti ei kaikille riitä.

Yksinäisyydestä kärsiviä soittajia ohjataan, jos aiheetta on, mielenterveystoimistoihin, seurakunnan diakoniatyöhön tai muulle sellaiselle taholle, joka soittajan paikkakunnalta löytyy. Jos soittajalla ei ole niinkään mielenterveysongelmaa, hänelle ehdotetaan johonkin mukavaan toimintaan mukaan lähtemistä, läheisiin ja perheeseen yhteydenottoa. Usein soittajilta voi kuulla täyttymättömistä toiveista, kun sukulaiset eivät koskaan käy kylässä.

Yksinäisyys on myös aihe, jolla on helppoa aloittaa puhelu, sen takaa saattaa paljastua suoranaista epätoivoa kuten itsemurha-ajatuksia.

Winter, joka on Suomen mielenterveysseuran Valtakunnallisen kriisipuhelimen päällikkö, kertoo, että vuonna 2011 käytiin 35 860 keskustelua. Soittajista 10 prosenttia oli yli 65-vuotiaita.

Yksinäisyys oli kriisipuhelinkeskustelujen yleisin syy, 17,5 prosenttia puheluista koski yksinäisyyttä. Toiseksi eniten soitettiin ahdistuneisuuden takia, näiden puhelujen osuus oli 14 prosenttia.

Valtakunnallisen kriisipuhelimen keskusteluissa hyvin yleinen aihe on pari- ja perheongelmat, niitä koskee kahdeksan prosenttia puheluista. Yksi perheasioihin liittyvissä keskusteluissa nouseva asia on sukupolvien väliset erimielisyydet ja ristiriidat. **R**

OLIISI POLIISI POLIISI POLIISI

Ikäihmisen riski joutua rikoksen uhriksi on suhteellisen pieni

Poliisin velvollisuus poliisilaissa määritellyn toimialansa puitteissa ylläpitää turvallisuutta yhteiskunnassa on laaja käsittäen sekä yleiset että yksityiset paikat sekä kaikenikäisten ihmisten turvallisuuden. Näin ollen poliisin perustehtävään kuuluu luonnollisesti myös ikääntyneitten kansalaisten turvallisuuden varmistaminen.

Yleisillä paikoilla poliisi ylläpitää turvallisuutta ennalta ehkäisevällä valvonnalla ja muulla kohdennetulla toiminnalla. Ilman tietoa tai epäilyä esimerkiksi väkivallasta tai muusta rikollisesta toiminnasta perheissä ja yleensä yksityisasunnoissa poliisi ei voi lähteä selvittämään asiaa ja varmistamaan ihmisten turvallisuutta näissä paikoissa.

Helsingin poliisilaitoksen ennalta estävän toiminnan painopistekohderyhmänä ovat erityisesti nuoret. Poliisin resursseja on kohdennettu niin, että saataisiin mahdollisimman moni nuori pysymään poissa rikoksen ja syrjäytymisen poluilta. Kohdennetulla toiminnalla on usein laajempaa vaikuttavuutta ongelmanratkaisussa ja turvallisuuden parantumisessa. Ennalta estävä työ nuorten parissa voi vähentää vanhemman ikäluokan joutumista nuorten rikoksentekijöiden uhriksi sekä ikäihmisten häiriön ja turvattomuuden tunteen kokemuksia yleensä.

Poliisi osallistuu vuosittain viranomaisten yhdessä järjestämiin tilaisuuksiin, joissa kohderyhmänä ovat ikääntyvät ihmiset. Näissä tilaisuuksissa keskustellaan arjen turvallisuudesta ja riskeistä joutua rikoksen uhreiksi. Yleisesti voidaan sanoa, etteivät ikäihmiset ole erityisesti rikoksen kohteeksi valikoituvaa väkeä. Tilanne on käytännössä päinvastainen. Nuorilla, erityisesti nuorilla miehillä, on muihin henkilöryhmiin verrattuna moninkertainen riski joutua rikoksen uhriksi. Paradoksaalisesti nuoret pelkäävät vähiten rikoksen uhriksi joutumista ja vanhin väestönosa eniten, vaikka heillä todennäköisyys tähän on pienin.

Kaikesta huolimatta rikokset saattavat kohdata meitä kaikkia. Viime

> Kirjoittaja ylikomisario Seppo Kujala on Helsingin poliisilaitoksen Hälytys- ja valvontatoiminnan toimintayksikön johtaja

aikoina poliisin kenttätöiminnan erityisinä kohteina ovat olleet varkaat ja ryöstäjät, jotka näyttävät valikoivan vanhempia uhreja. Yleisinä tekotapoina ovat pankkiautomaattiasioinnin yhteydessä tapahtuvat raha- ja korttivarkaudet harhautuksineen sekä koruvarkaudet, jotka ovat esittelevinä rikkamakoruja samalla anastaen aidot korut kohteensa hallusta. Myös asuntoihin kohdistuneita varkauksia on ollut.

Poliisin kenttätöissä tulevat joskus esiin ikääntyneisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta, muu kaltoinkohtelu tai hyväksikäyttö. Monesti on kyse läheisväkivallasta. On tärkeää, että poliisi tunnistaa tällaisten tilanteitten olemassaolon kotihälytystehtävää suorittaessaan. Poliisin tehtävänä on silloin paitsi varmistaa turvallisuus akuutissa tilanteessa sekä suorittaa esitutkinta epäillyn rikoksen johdosta myös pyrkiä ennalta estämään vastaavat tapaturmat tulevaisuudessa. Eri viranomaisten välinen tiedonkulkua ja yhteistyö ovat tärkeässä asemassa kaltoinkohtelun kierteen katkaisemisessa.

Poliisin työssä näkyvät erityisesti muisti-

sairaudet. Muistisairaudesta kärsivällä on riski joutua rikoksen uhriksi esimerkiksi taloudellisesti hyväksikäytettynä. Varsin usein poliisille ilmoitetaan kotoa taikka hoitokodista tai -laitoksesta kadonneesta henkilöstä, jolla on tällainen sairaus. Akuutissa vaarassa olevan henkilön etsintä on poliisille ja yhteistyökumppaneille haastava tehtävä riippumatta siitä, onko katoaminen tapahtunut maastossa tai kaupunkialueella. Useimmiten etsinnät päättyvät onnellisesti.

Päivittäisen liikennevalvonnan yhteydessä poliisi valvoo ja arvioi kuljettajien ajokuntoa iästä riippumatta. Ajokorttiin liittyviin toimenpiteisiin saatetaan joutua ryhtymään tilanteissa, missä on syytä epäillä ajokortin haltijan kykyä suoriutua turvallisesti liikenteessä. Useimmiten tällaiset tilanteet liittyvät sairauksiin ja näkökyvyn heikkenemiseen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että ikääntyneet ihmiset on väestöryhmä, joka suhteellisen harvoin joutuu poliisin kanssa tekemisiin. Yleensäkin tavallinen kansalainen joutuu rikoksen kohteeksi hyvin harvoin. Näin siitäkkin huolimatta, että kansalaisten turvallisuuden tunnetta ja rikoksenpelkoa kartoittavien tutkimusten tuloksista voisi muuta päätellä. Arjen turvallisuus kattaa koko ihmisen elämän kirjon ja elämänkaaren. Vastuuta yhteiskunnan turvallisuudesta on lain-säädännöllä jaettu kaikille viranomaisille toimialoittain. Poliisi hoitaa omat turvallisuuteen liittyvät ydintehtävänsä laadukkaasti. Turvallisuutta luodaan kuitenkin ennen muuta kaikkien viranomaisten sekä kansalaisten välisellä onnistuneella yhteistyöllä. Yhteistyön suuntaviivat on kuvattu sisäasiainministeriön vuonna 2011 julkaisemassa toimintaohjelmassa ikääntyneiden turvallisuuden parantamiseksi *Turvallinen elämä ikääntyneille*.

Turvallista tätä päivää ja huomista! **B**

Ikääntymisen turvallinen arki ja asuinympäristö

Ikääntyvän ihmisen arjen turvallisuuteen vaikuttavat terveys, tapaturmat, paloturvallisuus, rikokset ja sosiaalinen tuki.

Ikääntyvän toimintakyvyn heikkeneminen liittyy fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kykyyn selviytyä päivittäisaskareistaan omassa elinympäristössään.

Vuonna 2010 Suomessa sattui 2 856 tapaturmaista kuolemaa, joista miesten osuus oli yli 65 prosenttia. Tapaturmista kolmannes liittyy kotiympäristöön. Eniten kuolemaan johtavia tapaturmia tapahtuu 50–64 -vuotiailla miehille huolto-, korjaus- ja rakennustöissä sekä 80–89 -vuotiailla naisille ruuanlaiton ja kotona liikkumisen yhteydessä.

Ikäkkäille sattuneista tapaturmista yleisempiä ovat kaatumiset ja matalat puutoamiset. Kotona asuvista joka kolmas ja hoitolaitoksissa asuvista joka toinen kaatuu vähintään kerran vuodessa. Kerran kaatuneista noin puolet kaatuu uudelleen. Ikääntyneellä on myös muuta väestöä suurempi riski menehtyä tulipalossa. Ikäihminen ei välttämättä kykene itse haitsemaan asuntonsa turvallisuuspuutteita.

Paloturvallisuus

Ikääntyvän toimintakyvyn heikkeneminen voi aiheuttaa vakavia paloturvallisuusriskejä hänelle itselleen ja muille rakennuksessa oleville. Yksittäinen asunto voi tuhoutua kokonaan alle viidessä minuutissa palon syttymisestä. Pysyvästi toimintakyvyltään rajoittuneen asukkaan pelastaminen mahdollisen tulipalon syttymisen

► Iäkkäille sattuneista tapaturmista yleisempiä ovat kaatumiset ja matalat putoavat

johdosta tulisi tapahtua kolmen minuutin sisällä palon syttymishetkestä. Ikäihmisen kotona saattaa olla vanhoja ja viallisia sähkö- tai kaasulaitteita tai paljon ylimääräistä palokuormaa. Asunnon siivottomuus voi olla myös paloturvallisuusriski. Mikäli asukas tupakoi sisätiloissa, on tulipalon syttymisriski varsin suuri. Toimintakuntoiset palovaroittimet ovat pakollisia kaikissa asunnoissa.

Asumisen turvallisuutta voidaan parantaa monin teknisin ratkaisuin. Palovaroitin varoittaa asukkaita ja samassa rakennuksessa olevia lähinaapureita alkavasta palosta. Saatavilla on myös älykkäitä liesiturvalaitteita, hellavahteja ja -hälyttimeä, älypalovaroittimia sekä kaasuhäikävaroittimia. Joissakin liesikupu- ja tuuletinmalleissa on sammutuspatruuna, joka sammuttaa liedellä syttyneen palon. Erilliset palovahdit katkaisevat sähköt ja veden mahdollisen tulipalon syttymisen tai vesivahingon johdosta.

Tekniikka ei silti yksin riitä ihmisen turvaksi. Ikääntyvän ihmisen pelastautumista ja pelastamistoimet tulisi suunnitella etukäteen. Turvalaitteiden huolto ja kunnossapito tulisi olla säännöllistä niiden toimintakyvyn varmistamiseksi. Helsingin Käpylässä sijaitsevassa Toimiva Koti näytelyssä voi tutustua kodin esteettömyyteen ja asumisen turvallisuuteen liittyviin ratkaisuihin, teknologiaan, apuvälineisiin ja tuotteisiin.

Riskien tunnistaminen

Kotipalvelutoiminnoissa tulisi voida tunnistaa ikääntyvän asumisen turvallisuutta uhkaavat puutteet. Asukkaan kannalta tarkoituksenmukaisemmat tekniikka- ja palveluratkaisut havaittujen puutteiden poistamiseksi tulisi myös kartoittaa. Useiden erilaisten tai yhden merkittävän toimintakykyrajoitteen vuoksi turvallisissa paikoissa ikäihmiselle voi olla ympärivuorokautista hoito-, hoiva- ja sosiaalipalveluja tarjoava palvelu- tai senioritalo.

Mikäli kotipalvelun tuottaja pyytää asukasta luovuttamaan kotiavaimensa oman palvelunsa tehostamiseksi, tulee palveluntuottajan luotettavuuteen kiinnittää

erityistä huomiota. Etenkin tulee varmistaa, että asukkaan avaimet eivät missään olosuhteissa häviä taikka joudu väärin käsiin. Taloyhtiöiden kannattaa valistaa asukkaitaan tilanteissa, joissa kotiavaimia "joudutaan luovuttamaan" ulkopuolisille. Avaimia ei tulisi luovuttaa palveluntuottajienkaan käyttöön ilman taloyhtiön lupaa. Ikääntyville tarjottavien turvallisuuspalveluratkaisujen tarkoituksenmukaisuus, toimivuus ja luotettavuus tulisi voida varmistaa esimerkiksi kunnan sosiaali- ja terveystoimessa. Ikääntyvän asumisen turvallisuuspuutteet tulisi ottaa huomioon määriteltäessä asukkaan tarvitsemia hoito-, hoiva-, turva- tai sosiaalisia kotipalveluja. Toiminta- ja pelastautumiskyky tulisi arvioida aina, kun ikääntyvä hakee kunnallisia tai yksityisiä hoito-, hoiva- tai sosiaalipalveluja, kun hoitomuoto vaihtuu, tai kun toimintakyvyssä tapahtuu muutos.

Toimintakyvyn arvioinnissa tulisi poistumisturvallisuuteen liittyvänä ottaa huomioon havainto-, ymmärrys- ja liikkumiskyky. Näiden selkeä heikentyminen rajoittaa asukkaan mahdollisuuksia havaita tai sammuttaa alkava tulipalo. Toimintakyvyn pysyvä heikentyminen voi estää lisäävän hälyttämisen, muiden varoittamisen ja omatoimisen pelastautumisen palavasta tilasta.

Pelastuslaki

Pelastuslain mukaan muun muassa viranomaisten, hoitolaitosten sekä palvelu- ja

tukiasumisen järjestäjien palveluksessa olevien tulee ilmoittaa alueensa pelastusviranomaiselle havaitsemastaan tai muutoin tietoonsa tulleesta ilmeisestä palon vaarasta tai muusta onnettomuusriskistä. Salassapitosäännökset eivät estä ilmoitusvelvollisuutta.

Pelastuslaki edellyttää hoitolaitosten, palvelu- ja tukiasumisyksiköiden sekä vastaavien asuinrakennusten toiminnanharjoittajien toimittamaan alueensa pelastusviranomaiselle poistumisturvallisuusselvityksen. Selvitys tarvitaan, mikäli asukkaiden tai hoidettavien toimintakyky on tavanomaista huonompi. Selvitys liittyy asukkaiden tai hoidettavien turvalliseen poistumiseen tulipalo- ja muiden vaaratilanteiden varalta.

Ikääntyvän asumisen ja kotiympäristön turvallisuutta tulisi nykyistä tehokkaammin kehittää. Uudenlaisia yhteistyörakenteita tarvitaan eri hallinnonalojen välille. Etenkin pelastus-, sosiaali- ja terveystoimen, hoitolaitosten, palvelu- ja tukiasumisen sekä niiden rakennuttajien ja palveluntuottajien yhteistyömuotoja tulisi kunnissa kehittää.

Asuinalueet ja varsinkin asuinrakennukset tulisi suunnitella - kestävä kehityksen periaatteella kaikille ikäryhmille soveltuviksi. **R**

Kirjoittaja Anne Koivisto on Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen projektivas-taava

Ikääntynyt – alkoholin kuluttaja vai uhri?

Suomi ikääntyy EU-maista nopeimmin. Vuonna 2030 arviolta joka neljäs Suomesa asuva ihminen on ikääntynyt. Se muuttaa väistämättä kulttuuria monella tapaa, myös alkoholin käytön suhteen.

Tuoreet ikääntyneet ovat keskimäärin terveempiä, pitkäikäisempiä, toimintakykyisempiä ja rikkaampia kuin heidän isovanhempansa. Suomalaisen ikäkaari venyy pidemmäksi juuri työiän ja vanhuuden välissä. Puhutaan jopa varhaisvanhuudesta ja neljänneestä iästä sen jälkeen. Koulutus, työelämä ja eläkkeelle siirtyminen eivät enää ole ikääntyneille vankkumattomia instituutioita, vaan yhä joustavampia käsitteitä. Niihin tullaan nyt uusin tarpein, odotuksin ja alkoholiasentein. Samalla tiedämme, että eläkeläisten alkoholin

käyttö on yleistynyt ja alkoholista johtuvat haitat hoitotilastoina ja kuolemina mitattuina ovat lisääntyneet.

Eläkkeellä humalassa

Eläkkeelle siirtyvän määrän sukupolven alkoholinkäyttö on saanut uusia muotoja. Ruokapöytään on ilmestynyt maitolasin tilalle viiniä, ystäville tarjotaan kahvin sijasta likööriä tai laivaristeilyllä nautitaan joukon jatkona oluita, siidereitä ja kirkkaitakin. Ei ihme, että ikääntyneiden alkoholinkäyttö on lisääntynyt tasaisesti viime vuosikymmenten aikana ja raittiiden eläkeikäisten osuus on pienentynyt. Ikä ei enää entiseen tapaan määrää käyttäytymistä, joten erityisesti naisten alkoholinkäyttö on yleistynyt ja arkipäiväistynyt.

Osa määrästä sukupolvesta viihtyy pubeissa, ravintoloissa ja alkoholiosastoilla. Monelle on kauhistus, kun alkoholiannosten suositeltu määrä romahtaa yhtäkkiä 65-vuotiaana kahteen pieneen keskiolutpulloon päivässä (miehillä korkeintaan seitsemään ja naisilla viiteen alkoholiannokseen viikossa). Ikääntyminen kun tuo mukanaan suklaarusinailmiön. Keho rasvoittuu ja kuivuu, jolloin alkoholipitoisuus kasvaa helposti suuremmaksi kuin työikäisillä.

> Kuva: Markku Koivumäki, Kamera-aitta

Ihmiskehon keskushermosto tottuu alkoholin suurkulutukseen, mutta esimerkiksi maksa ei.

Viisaasti kulutettuna alkoholi rentouttaa, lievittää stressiä ja on osa sosiaalista kanssakäymistä. Kohtuullinen alkoholin nauttiminen suojaa nykytiedon mukaan ainakin tyypin 2 diabetekselta sekä sydän- ja verisuonitaudeilta. Tämän tiedon kaikki tuntuvat ottaneen ilolla vastaan.

► *Keskeinen kysymys on, käytetäänkö alkoholia mielihyvän lisäämiseen vai pahan olon lievittämiseen. Alkoholin suurkulutus on molemmissa tapauksissa ikääntymistä kuormittava tekijä.*

Ikääntyneet ja eläkeläiset ovat kuitenkin hyvin heterogeeninen joukko, jossa tehdään keikkatöitä, muutetaan aurinkorannoille tai ihmetellään palvelutalon uutuuttaan hohtavaa yksiötä. Heillä ei ole yhdessä selkeästi jaettua käsitystä kohuujuomisesta.

Alkoholia käytetään monista syistä. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi lääkkeen-omaisesti vilustumiseen, sydän- ja vatsavaivoihin tai unettomuuteen. Näin tehdään siitakin huolimatta, ettei alkoholi sovi lainkaan käytettäväksi yhdessä kaikkien määrättyjen reseptilääkkeiden kanssa. Puolihuolimattomasti ajatellaan, että alkoholinkäytölle on terveydenhuollon ammattilaisen hyväksyntä. Tämän seurauksena reseptilääkkeet jäävät ottamatta, niitä otetaan tuplamäärä tai vastaanottoaika unohtuu krapula-aamun huimauksen ja pahoinvoinnin vuoksi. Lisääkö tieto siistuskaa, vai auttaako se ehkäisemään alkoholiongelmien mukanaan tuomia haasteita, kuten eristäytymistä, syrjäytymistä tai uhriutumista?

Alkoholinkäytöstä uhriutumiseen

Pohdittaessa ikääntyneiden alkoholin käyttöä, on tarkasteltava ihmisen sisäisiä ja ulkoisia sekä kulttuuriin ja yhteiskun-

taan liittyviä ikäspesifisiä asioita. Keskeinen kysymys on, käytetäänkö alkoholia mielihyvän lisäämiseen vai pahan olon lievittämiseen. Alkoholin suurkulutus on molemmissa tapauksissa ikääntymistä kuormittava tekijä. Märän sukupolven mukanaan tuoma paine käyttää alkoholia runsaasti voi uhriuttaa ikääntyneitä. Siihen tuo oman lisänsä yhteiskunnallinen asenne siitä, ettei vanhukselta voi ottaa pois viimeisten vuosiensa ilon lähdeä. Aikuiset lapsetkaan eivät välttämättä enää tiedä, mitä heidän vanhempiansa arjessa tapahtuu. Välimatkat voivat olla pitkiä, työelämässä on kiire eikä pullantuoksuisen mummon haavekuvasta olla halukkaita luopumaan. Toisaalta ikääntyneiden juomistottumuksia ei ole aiemmin juuri tutkittu tai sen paremmin tilastoitukaan, jolloin yhteiskunnassa voi ikään kuin tietämättämme kasvaa hiljainen harmaa epidemia. Samalla tiedetään, että erityisesti ikääntyneet naiset juovat eniten salaa muilta, ja julkisuuteen vuotaa tietoja yhä vallattomammista eläkeläisjuopoista.

Pulloon tarttuukin nykyään liian usein kriisissä oleva ikääntynyt. Todennäköisimmin hän on yksinäinen tissuttelija. Hän on muistisairas, masentunut, kivulias, uneton tai jäänyt juuri leskeksi. Yksinäisyys voi pelottaa ihmistä monestakin syystä. Pelko voi syntyä traumaattisuudesta, haavoittavista muistoista, turvattomuudesta, osattomuuden tunteesta tai kuoleman läheisyydestä. Ensimmäisinä terveyshaittoina nähdään terveydenhuollossa usein vapina, huimaus, kaatumiset, sekavuus, huonovointisuus, masennusoireet ja yleis-tilan lasku. Niitä ei aina osata yhdistää alkoholinkäyttöön. Runsaan alkoholinkäytön haitat eivät ole kuitenkaan kadonneet alkoholin myönteisestä lobbauksesta ja mielikuvamarkkinoinnista huolimatta. Alkoholin myötävaikutuksella hyvästä ikääntymisestä syrjäytymisen oireilistaa ja uhriutumiskehityksen varomerkkilistaa kun voisi jatkaa loputtomiin.

Juomisen ja siihen liittyvän kaltoinkoh-telun mahdollistavat usein juovat ka-

verit, mutta toisinaan myös omaiset tai ammatti-ihmiset. Perheessä, pari- tai lähisuhteessa on joskus helpompi sietää alkoholin suurkulutusta juomalla itsekkin. Ikääntynyt voi olla riippuvainen juovasta läheisestä, tarvita hänen hoivaa ja huolen-pitoaan tai elää väkivallan ja pelon ilma-piirissä. Häpeä, syällisyys ja viha estävät hakemasta apua ja voivat olla osa emo-tionaalista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. On selvää, että ikääntyneiden määrän li-sääntyminen tulee näkymään myös heihin kohdistuneiden rikosten kokonaismäärän kasvuna. Humaltuneena ikääntynyt jou-tuu helpommin rikoksen uhriksi. Juomi-seen liittyvällä kaltoinkoh-telulla on monia muotoja, kuten fyysinen, psyykinen ja hengellinen väkivalta tai taloudellinen ja seksuaalinen hyväksikäyttö.

Ikääntynyt uhri välttää hakemasta apua, koska ajattelee asian olevan vähäpätöi-nen, tilanteen jatkuneen liian pitkään, tai ei usko tilanteensa enää oleellisesti muuttuvan. Hän voi myös itse olla väki-vallan tekijä, jolloin avun hakeminen tai vastaanottaminen mutkistuu entisestään. Tällöin avun tarve liittyy arkisiin huoliin ja turvallisuuteen, eivät ammattilaisten vas-taantottoaikojen muistamiseen ja heidän luonaan käymiseen, mihin olemme aiem-min tottuneet.

Viisaita palveluita tarvitaan

Nyt tarvitaan asiallista yhteiskunnallista arvokeskustelua ja terveyttä edistäviä pää-töksiä ikääntyneiden alkoholin käyttöön. Keskeisenä yhteiskunnallisena viestinä

► *Moni ikääntynyt miet-tii, missä verovaroin maksetut palvelut ovat nyt, kun niitä todella tarvitaan.*

► *Luulisi sillä olevan läheisille merkitystä, ettei isoisa pilaa humalassa tyttären-tyttärensä häitä tai kaadu kännissä kotona ja joudu pitkiksi ajoiksi terveyskeskukseen vuodepotilaaksi.*

on ottaa selkeä kanta alkoholin käytön määrään ja haitalliseen käyttöön. Ikääntyneiden määrän lisääntyminen on tiedetty jo vuosikymmeniä sitten. Moni ikääntynyt miettiikin, missä verovaroin maksetut palvelut ovat nyt, kun niitä todella tarvitaan. Kysyntä kun on juuri nielaisemassa tarjonnan.

Hyvin toimivissa palveluissa ikääntyneet ovat mukana alkoholipoliittisessa suunnittelussa ja kokemusasiantuntijoita kuullaan päätöksenteossa. Palveluiden kehittämisen avainasemassa on eri ammattialojen lisäkoulutus ikääntyneiden alkoholinkäytön ja väkivallan uhan puheeksi otossa, arvioinnissa, neuvonnassa ja palveluohjauksessa.

Puuttuminen tapahtuu erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa esimerkiksi ennaltaehkäisevillä terveyskäynneillä, vastaanotoilla, kotiin vietävissä palveluissa, asumispalveluissa ja vapaa-ajan toiminnassa. Ikääntyneelle ja hänen läheisilleen on tärkeää tietää, johtuvatko hänen vointinsa muutokset sairauden oireista, lääkkeiden sivuvaikutuksista, liiallisesta alkoholinkäytöstä tai niiden mukanaan tuomista ilmiöistä, kuten hyväksikäyttöä.

Palveluohjauksessa tuleekin kiinnittää uudella tavalla huomiota ikääntyneiden alkoholin vähentämisen tarpeeseen ja turvapalveluihin. Ikäihmisten kanssa toimittaessa pienillekin muutoksille on annettava aikaa. Hoidon tulisi tuntua tuntemattoman turvalliselta kosketukselta johonkin itseä syvästi liikuttavan mielen ja tunteiden osaan. Sen tulisi olla taitoa kunnioittaa ihmisen itsemääräämisoikeutta ja ihmisyyteen kurkottamista solmuunkin menneissä arjen tilanteissa. Vuorovaikutusta, jossa ikääntynyt kasvaa ja ymmärtää kasvattamattakin. Ammatillisuuden tulee rakentua aitouden, viisauden ja kuulevan herkkyyden varaan. Al-

koholinkäytöstä uhriutuneiden tai siihen liukuvien ihmisten asemaa on parannettava kokonaisuutena huomioiden ikääntyneen henkilökohtaiset tarpeet.

Puuttuminen on välittämistä

Sosiaali- ja terveydenhuoltoon hakeutumisen suurin este ei ole hoitopaikkojen puute, vaikka niitä onkin ikääntyneille tarjolla niukasti. Ongelmia tuottaa ikääntyneiden päihdehaitoista kärsivien ihmisten hoitoketjun lähes täydellinen puuttuminen ja henkilöstön riittämätön koulutus. Ikääntyneiden päihdetyön opetusta on vain vähän tarjolla. Hoitohenkilökunnan asenteet, tietämättömyys tai osaamattomuus estää ikääntyneen kanssa alkoholin käytön puheeksi ottamisen.

Ikääntyneen ei ole aina helppoa puhua alkoholinkäytöstään ja siihen liittyvien asioiden vyyhdistä. Silti he odottavat ammattilaisilta rauhallista ja asiallista alkoholinkäytön puheeksi ottamista. Hoitotyössä tarvitaan sosiaalista tukea, optimismia sekä motivaation ja toivon ylläpitämistä. Hyviä käytäntöjä on kuitenkin vielä vähän. Harvassa kunnassa noudetaan paikallista varhaisen puuttumisen moniammatillista toimintamallia, jossa olisi selkeästi kuvattu eri toimijoiden vastuut. Esimerkiksi läheisten, ystävien ja naapureidenkin on puututtava ikääntyneiden alkoholin suurkulutukseen. Luulisi sillä olevan kenelle tahansa merkitystä, ettei isoisa pilaa humalassa tyttären-tyttärensä häitä tai kaadu kännissä kotona ja joudu pitkiksi ajoiksi terveyskeskukseen vuodepotilaaksi.

Voimavarojen tunnistamisen ja keskustelun välineenä voidaan käyttää esimerkiksi Yli 65-vuotiaiden alkoholimittaria. Seulomisen tulee olla rutiininomaista, neutraalia ja osa ihmisen kokonaistilanteen kohtaamista. Alkoholinkäytön käsittelemisen tulee sisältyä ja sen tulee näkyä

muun muassa ikääntyneen hoito- ja palvelusuunnitelmissa. Ihmistä kunnioittava, asiallinen ja ikäsensitiivinen keskustelu-avaus, jossa taataan ihmisen turvallisuus, onkin juuri siksi niin tärkeää.

Ikäeettisyys mukaan palveluihin

Mitä ikääntyneiden terveyttävä edistäväsä työssä alkoholinkäytön osalta sitten tarvitaan? Ensimmäiseksi tarvitaan huomattavasti enemmän tietoa ja ikääntyneille soveltuvaa materiaalia. Niitä voidaan jakaa erilaisissa keskustelu- ja koulutustilaisuuksissa. Toiseksi tarvitaan olemassa olevien rakenteiden muokkaamista ikäeettisiksi niin, että myös ikääntyneille on tarjolla asiantuntevia neuvontapalveluita, vertaistukea ja asiantuntija-apua. Kolmanneksi on pohdittava, onko ikääntyneiden kotona asumisen voimakas tukeminen yhteiskunnassa sittenkään järkevää. Lisääkö se yksinäisyyttä, eristäytyneisyyttä, masentuneisuutta, alkoholin suurkulutusta ja sitä kautta syrjäytymistä ja uhriutumista?

Palvelukokonaisuuksia tulisi ehkä sittenkin kehittää kohti sosiaalista tukea, vertaistoimintaa, uudenlaisia asumismuotoja ja etsivää työtä. Lopuksi on kysyttävä, ovatko työikäiset varautuneet maksamaan yhteiskunnalle tulevan lisälaskun, jos he eivät aio olla mukana muuttamassa ikääntyneiden alkoholinkäyttöön liittyviä asenteita? **R**

Kirjoittaja Jan Holmberg on sairaanhoitaja (ylempi amk) janholmberg.weebly.com

Kun mies lyö miestä

Otsikko ei hetkauta, jos sen lukee siinä valossa, että Suomessa suurin osa väkivaltarikoksien uhreista ja tekijöistä on miehiä. Mutta entä jos kyseessä ovatkin rakastavaiset miehet, parisuhde, jossa toinen käyttää väkivaltaa?

Erään miespariskunnan suhteessa toinen on käyttänyt fyysistä väkivaltaa toistuvasti. Uhriosapuoli pärjää kyllä fyysisen voimansa puolesta tekijää vastaan, mutta jokainen ymmärtää, että uhrin itsepuolustuskyky ei ole ratkaisu parisuhdeväkivaltaan. Ratkaisun avaimet ovat väkivallan tekijällä. Apua väkivaltaisille miehille on tarjolla, mutta onko se realistisesti mahdollista homomiehelle?

Kuvittele, että miesten vertaistukiryhmässä myönnät itsessäsi häpeällisen asian, että olet väkivaltainen rakastamaasi ihmistä kohtaan. Ok, kaikki ryhmässä ovat siellä samasta syystä. Mutta mitä jos kerrot rakkaasi olevan myös mies? Mitä arvellet, onko sinulla edelleen ryhmän tuki ja ymmärrys?

Ensimmäinen oma ajatukseni on, että turpaanhan homot itse siellä väkivaltaiten heteromiesten ryhmässä saavat, joten eivät varmasti sellaiseen hakeudu. Mutta mielikuvani tarvitsee tuekseen tietoa, joten otin yhteyttä kolmeen tahoon, jotka tekevät työtä väkivallan tekijöiden ja uhrin kanssa: Lyömätön Linja Espoossa, Jussi-työ ja Naisten Linja. Ilokseni kuulin, että kaikkiin kolmeen tahoon on tullut yhteydenottoja seksuaalivähemmistöiltä, erittäin harvoja, mutta kuitenkin.

Lyömätön Linja on auttanut miespareja yksityiskeskusteluissa, mutta vertaistukiryhmäosallistumista ei ole ollut. Samoin Jussi-työhön on tullut yhteydenottoja, mutta vertaistukiryhmissä homoja ei ole ollut.

Naisten Linjan ryhmissä, jotka on tarkoitettu väkivallan kokijoille, on ollut naisten kanssa parisuhteessa olevia naisia. Seksuaalinen suuntautuminen ei ole aiheuttanut ryhmien sisällä ongelmaa. Kaikki kolme apua väkivaltaan tarjoavaa

tahoa ilmoitti, että he toivoisivat, että seksuaalivähemmistöt ottaisivat heihin rohkeammin yhteyttä.

Miksi sitten vain kourallinen yhteydenottoista tulee muilta kuin heteroilta? Ainoa syy ei ole, että vähemmistöjen edustajia on muutenkin vähemmän.

Kyselin asiaa tuttavapiirin seksuaalivähemmistöjen edustajilta, ja valitettavasti he jakoivat saman mielikuvan, joka minullakin ensimmäisenä nousi: miten auttava taho ja mahdolliset vertaisihmiset suhtautuisivat homoseksuaalisuuteen.

Eräs nainen kertoi kääntyneensä väkivaltaisuutensa tähden seurakunnan perheneuvonnan puoleen, josta sanottiin, että kirkon perheneuvonta on kyllä ihan kaikille. Silti nainen empi: mitä jos työntekijä vain suorittaisi työtehtävänsä auttaa asiakkaita, mutta hiljaa mielessään pitäisi hänen homoseksuaalista suhdettaan kuvottavana. Samaa pohti miespari, joka suunnitteli rekisteröivänsä parisuhteensa. Pari oli huolissaan, että jos rakkauteen tulisi ryppyjä, niin mistä he saisivat parisuhdeneuvontaa siten, että ei tarvitsisi miettiä ensin, miten heidän seksuaaliseen suuntautumiseen suhtaudutaan.

Pienen kyselemiseni perusteella apua lähisuhdeväkivaltaan on tarjolla seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta, mutta mielikuva homokieleisyydestä on tekijä, joka estää hakemasta apua. Kuinka moni seksuaalivähemmistöön kuuluva jättää hakematta apua, koska pelkää joutuvansa tilanteeseen, jossa joutuu puolustelemaan omaa identiteettiään, aivan kun ei olisi jo tarpeeksi raskasta myöntää olevansa väkivaltainen?

Kysyntää on, tarjontaa on, mutta jostain syystä ne eivät kohtaa. Nämä markkinat toimivat molempiin suuntiin: seksuaalivähemmistöt rohkeasti hakemaan apua, mutta myös palvelujen tarjoajien puolelta kaivataan kädenojennusta – miten rohkaistaan seksuaalivähemmistöt hakemaan apua? **R**

Heli Yli-Räisänen
Toimitussihteeri

Kysymys:

Myös toimeentulotukea saava ihminen voi joutua rikoksen uhriksi. Pitkän rikosprosessin jälkeen voi oikeus myöntää hänelle korvauksia aiheutuneesta rikoksesta ja siitä syntyneistä kuluista. Olen ymmärtänyt, että tällaisissa tapauksissa sosiaalitoimi ottaa huomioon maksetut korvaukset, ja voi siis pahimmassa tapauksessa evätä toimeentulotuen kokonaan? Onko sosiaalitoimella todellakin oikeus ottaa korvaus huomioon vähentävänä tekijänä toimeentulotukea laskettaessa? Mihin tämä perustuu?

Vastaus:

Toimeentulotuki on sosiaalihuoltoon kuuluva viimesijainen taloudellinen tuki, jonka tarkoituksena on turvata henkilön ja perheen toimeentulo. Toimeentulotuen avulla turvataan ihmisarvoisen elämän kannalta vähintään välttämätön toimeentulo.

Jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloista tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Asiakkaalle suoritettavan toimeentulotuen määrä on toimeentulotukilain mukaan määriteltujen menojen sekä käytettävissä olevien tulojen ja varojen erotus.

Toimeentulotukea määrättäessä otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenen käytettävissä olevat tulot. Tässä suhteessa ei tulolähteellä ole merkitystä eikä sillä, ovatko tulot veronalaisia tai verottomia.

Toimeentulotukilaki määrittää ne tulot, joita ei oteta toimeentulotukea määrättäessä huomioon. Säännösten soveltaminen edellyttää toimeentulotuen hakijan olosuhteita koskevaa harkintaa. Tuloina ei oteta huomioon muun muassa vähäisiksi katsottavia avustuksia ja ansiotuloja, äitiysavustusta eikä lähinnä henkilön sairauden tai vammaisuuden perusteella maksettavia etuuksia.

Rikoksen seurauksena saatuja korvauksia ei ole mainittu niiden niin sanottujen etuoikeutettujen tulojen joukossa, joita toimeentulotukilain nojalla ei oteta huomioon toimeentulotukea määrättäessä. Rikoksen seurauksena saatujen korvausten voidaan siis periaatteessa katsoa olevan tuloa, joka tulisi ottaa huomioon tukea myönnettäessä, ja tällä tavalla se saattaa pienentää hakijan toimeentulotukea.

Toimeentulotukilaki on kirjoitettu siten, että siinä on mahdollisimman yksityiskohtaisesti määritelty ne tulot ja menot, joilla on merkitystä toimeentulotukikaskelmaa laadittaessa. Koska tuenhakijoiden tilanteet ovat hyvin vaihtelevia, laki myös antaa toimeentulotuen myöntäjälle kunnalle tapauskohtaista valtaa harkita, jätetäänkö hakijan tuloista tai varallisuudesta jotakin huomioon ottamatta tukea myönnettäessä. Tällaisten tulojen tai varallisuuden määrä ei kuitenkaan voi toimeentulotuen tarkoitus huomioon ottaen olla kovin suuri. **R**

Kysymyksiin vastaa asianajaja
varatuomari Mika Haavisto.
Lisätietoja: www.l-h.fi

> kuva: Miisa Koivukangas

Syyllinen, uhri vai selviytyjä?

Suomessa seksuaalirikosten oikeusprosessien tutkimus ja myös julkinen keskustelu niihin liittyen on painottunut pitkälti seksuaalirikoslain tulkintaan ja tuomioiden pituuksiin. Rikoksen uhrin oma ääni ja kokemus ovat jääneet taka-alalle, eikä oikeusprosessikokemuksiin ole juurikaan suomalaisen tutkimuksen kontekstissa kiinnitetty huomiota. Niinpä tartuin tähän haastavaan aiheeseen pro gradu -tutkielmassani ”Syyllinen, uhri vai selviytyjä?”. Tutkielman otsikko kuvaa myös lähestymistapaani aiheeseen. En halunnut ajatella oikeusprosessia ainoastaan ”välttämättömänä pahana”, vaan pyrin tarkastelemaan sitä myös eteenpäin vievänä, reflektiota ja uusia ajattelutapoja synnyttävänä kokemuksena. Esimerkiksi Sara (nimi muutettu), kuvailee oikeusprosessia ja sen vaikutusta häneen seuraavasti:

Kyllä se oikeudenkäynti kannatti, vaikka se oli henkisesti aika raskasta ja ikävää aikaa niin se kannatti, koska... se auttoi mua eteenpäin. Ja siitä sitte selviytymään siitä kaikesta. Että ehkä se oikeusprosessi on sellasta sen raiskauksen ja kaiken siihen liittyvän läpikäymistä. Että siinä miettii

miks kaikki meni niin ku meni, ja niinku näkee sen raiskauksen sitte eri tavalla.”

Haastattelin tutkielmaani varten seitsemää raiskauksen uhriksi joutunutta ja rikos- ja oikeusprosessin läpikäynyttä naista. Tutkielmassani korostui uhrien oma ääni ja heidän kertomuksensa. En keskity tässä artikkelissa erittelemään tarkemmin teoreettista viitekehystäni, vaan avaen seuraavassa lyhyesti ja yleisesti sellaiset aineistosta esiin nousseet huomiot ja tutkimustulokset, jotka ovat raiskausrikosten uhrien kanssa toimivien ammattiauttajien ja tukihenkilöiden kannalta mielestäni tärkeimpiä.

Rikosilmoituksen tekeminen ja poliisin esitutkinta

Ensimmäiseksi ongelmakohtaksi prosessissa muodostui rikosilmoituksen tekeminen. Osalle naisista oli hankala ymmärtää tapahtunutta raiskausta rikokseksi tai tunnistaa tapahtunutta raiskaukseksi. Naiset toivat esiin myös sen, että he eivät ymmärtäneet, miksi heidät oli raiskattu. Tämä vaikeutti päätöstä rikosilmoituksen tekemisestä. Useampi haastateltavista mainitsi, että rikosilmoituksen tekeminen vaikeutui hankalien tunteiden ja pelkoti-

lojen lisäksi siksi, että he eivät tiedäneet, miten rikosilmoituksen tekeminen väkivaltarikoksissa toimii käytännössä suomalaisessa rikosprosessissa. Osa naisista korostikin sosiaalisen tuen ja erilaisten organisaatioiden ja tukihenkilöiden merkitystä rikosilmoituksen tekemisen apuna. Haastateltavat kuvailivat poliisin suhtautuneen heihin esitutkinnan aikana neutraalisti. Useampi toi kuitenkin esille, että tietoa esimerkiksi esitutkinnan vaiheesta oli hankalaa saada, eikä poliisin toiminta ollut aina uhrisensitiivistä. Osa haastateltavista koki, ettei heitä haluttu poliisin esitutkinnan aikana kohdata. Tämä teki uhreille epävarman olon heidän omasta toiminnastaan ja he pohtivat, uskoiko poliisi heitä lainkaan.

Oikeudenkäynnit

Oikeusprosessin aikana uhreille vaikeuksia aiheutti informaation puute. Useampi haastateltava viittasi siihen, että ei josakin oikeusprosessin vaiheessa saanut tarpeeksi selkeää tietoa oikeusprosessista voidakseen esimerkiksi valmistautua oikeudenkäyntiin. Ne naiset, jotka kokivat saaneensa hyvin tietoa oikeudenkäynneistä, kertoivat, että he olivat pystyneet valmistautumaan niihin hyvin ja heidän

kertomuksissaan oikeudenkäynnit näyttivät tunnetasolla helpompina tilanteina. Aineistossa myös ne naiset, jotka olivat saaneet säännöllistä ammattiapua esimerkiksi psykologin tai kriisityöntekijän vastaanotolla ennen käräjäoikeuden käsittelyä, kokivat käräjäoikeudessa toimimisen helpommaksi kuin ne, jotka eivät olleet apua syystä tai toisesta saaneet tai halunneet. Vaikeat tunteet, kuten syyllisyys ja häpeä, hankaloittivat naisten toimintaa oikeuskäsittelyn aikana huolimatta siitä, olivatko naiset saaneet ammattiapua vai eivät.

Suurin osa haastateltavista oli käräjäoikeuden päätökseen ainakin osittain tyytyväinen, ja sen todettiin tuoneen varmuutta ja vahvistusta omalle tarinalle, eli osoittavan, että heidän kertomuksensa oli uskottava. Ne naiset, jotka eivät olleet täysin tyytyväisiä käräjäoikeuden päätökseen, kertoivat tarkastelleensa kriittisesti omaa toimintaansa oikeudenkäynnissä ja pohjineensa, mitä he kenties tekivät oikeudenkäynnin aikana "väärin". Sen sijaan ne naiset, jotka olivat pääosin tyytyväisiä päätökseen, tarkastelivat oikeuskäsittelyn jälkeen omia tunteitaan ja kävivät raiskausta läpi tapahtumana.

Kaikki naiset kuvasivat hovioikeuden käyntiä ainakin joiltain osin käräjäoikeudenkäyntiä helpommaksi. Hovioikeudenkäynti nähtiin helpompana siksi, että raiskauksesta oli kulunut enemmän aikaa,

sitä oli ehditty käsitellä paremmin ja sille oli pyritty antamaan merkityksiä. Tässä suhteessa käräjä- ja hovioikeuden välinen ajanjakso näyttäytyi tärkeänä pysähtymisen paikkana, jossa tapahtunutta ja omia tunteita pystyttiin käsittelemään aiempaa paremmin. Toisaalta haastateltavat totesivat hovioikeudenkäynnin olleen helpompi siksi, että he olivat jo saaneet käräjäoikeudessa kokemuksen siitä, miten suomalainen oikeusjärjestelmä käytännössä toimii. Naiset kuvailivat, kuinka he pikkuhiljaa tässä oikeusprosessin vaiheessa pystyivät päästämään irti syyllisyyden tunteistaan ja näkemään itsensä rikoksen uhreina. Uhriutumiseen vaikutti esimerkiksi jo edellä mainittu käräjäoikeuden päätös ja se, että oikeudenkäynneissä raiskauksen uhrin näkivät raiskaajansa fyysisesti syytetyn paikalla.

Haastateltavat viittasivat kertomuksissaan oikeudenkäynneistä stereotypioihin, joita raiskauksen uhreihin liitetään. Erityisesti vastapuolen oikeusavustajan tai asianajajan sekä mahdollisesti syytetyn koettiin esittäneen kysymyksiä, jotka olivat epärelevantteja ja stereotypioihin perustuvia. Stereotypiat liittyivät lähinnä siihen, onko nainen vastuussa raiskauksesta esimerkiksi silloin, kun hän on ollut päihtyneenä tai lähtenyt vapaaehtoisesti tekijän mukaan. Osa naisista kertoi, kuinka he olivat näiden kysymysten seurauksena kyseenalaistaneet omat ajatuksensa, tunteensa ja jopa raiskauksen tapahtumisen. Nämä kysymykset ruokkivat uhrien syyllisyyden ja häpeän tunteita ja aiheuttivat epävarmuutta.

Oikeusprosessin jälkeen

Naiset puhuivat kertomuksissaan myös runsaasti ajasta oikeusprosessin jälkeen, vaikka en siitä heiltä varsinaisesti kysynyt. Tapahtuneen raiskauksen prosessointi ja oikeusprosessin läpikäyminen jatkui vielä pitkään viimeisen oikeusasteen päätöksen jälkeen. Naiset kuvailivat syyllisyyden ja häpeän tunteita edelleen vaihtelevina ja muuttuvina. Aineistosta nousi esiin uhriuden ymmärtämisen tarve syyllisyyden tunteen käsittelemiseksi ja edelleen itsensä mieltämiseksi selviytyjänä. Kun syyllisyyden tunteet helpottivat, naiset kertoivat uhriutumisesta, selviytymisen kokemuksesta ja selviytyjäajattelusta. He korostivat, että oikeusprosessi ikään kuin pakotti heidät käsittelemään tapahtunutta ja myös näkemään raiskauksen, raiskaajan sekä heidät itsensä uudessa valossa. Vaikka oikeusprosessi näyttäytyi tämän tutkielman aineistossa selkeästi raskaana ja vaikeana tapahtumana haastateltujen naisten elämässä, sillä oli myös oma osansa uhriutumisen, selviytymisen ja

muutoksen sekä toipumisen kokemuksen muotoutumisessa. Siksi rikos- ja oikeusprosessin tunnistaminen raiskauksen uhrille merkittäväksi prosessiksi olisi tärkeää niin tutkijoiden, oikeusistuimien henkilökunnan kuin mielenterveyden ammattilaistenkin kannalta. Jos raiskauksen uhrin kokemusta rikos- ja oikeusprosessista halutaan parantaa, pelkkä erityisellä herkkyydellä suhtautuminen uhriin ei välttämättä riitä, vaan uhrin reflektioprosessin monitahoinen tukeminen oikeusprosessin edetessä on merkityksellistä.

Tutkielmaa tehdessäni ja haastateltavia kuunnellessani tulin entistä vakuuttuneemmaksi siitä, että tutkimustyötä koskien raiskauksen uhrien kokemuksia esimerkiksi oikeusprosesseista, toipumisesta ja yhteiskunnan tukirakenteista tarvitaan lisää. Suomessa tutkimuskenttä kohdistuen nimenomaan raiskauksen uhrien kokemuksiin on jäänyt suppeaksi, kuten monien muidenkin väkivaltarikosten uhrien kokemusten tarkastelu. **R**

Kirjoittaja Henrietta Vilja valmisteeel pro gradu -tutkielmaansa Helsingin yliopiston käyttäytymistieteiden laitokselle ja on Siniset siivet ry:n hallituksen jäsen

Siniset siivet ry ja Sininen-keskustelufoorumi

Siniset siivet ry:n tavoitteena on edistää seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden henkilöiden vertaisuuteen perustuvaa toimintaa, heidän voimaantumistaan ja vaikuttamismahdollisuuksiaan yhteiskunnassa sekä tukea uhreiksi joutuneita avun hakemisessa ja toipumisen tiellä. Siniset siivet ry toteuttaa ja hallinnoi tällä hetkellä kahta projektia. Varjoista valoon -projektissa seksuaalista väkivaltaa kokeneiden ääni pyritään tuomaan aiempaa paremmin esiin valokuvauksen keinoin. Rajapaja-projektissa pohditaan kuvien, piirroksien, runojen ja muiden tekstien avulla omia rajoja.

Siniset siivet ry ylläpitää myös Sininen-keskustelufoorumia. Se on seksuaalista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneiden keskustelufoorumi, joka korostaa vertaistuen ja uhrin oman äänen merkitystä toipumiselle. Foorumilla on ollut vierailijoita muun muassa Tukinainesta ja Pro-tukipiste ry:stä keskustelemassa käyttäjien kanssa heitä askarruttavista asioista. Kuluvan syksyn aikana foorumilla vierailee myös RIKU.

Lisätietoa

<http://varjoistavaloon.wordpress.com>
<http://rajapaja.nettisivu.org/>
www.sininentuki.info/foorumi

► Työskentely Lyömättömässä Linjassa perustuu vapaaehtoisuuteen eikä ole vaihtoehto rikosseuraamukselle

Jos lyö kerran, lyö uudestaan?

Lyömätön Linja Espoossa ry ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen Espoon pääpoliisiaseman rikostutkijat ovat tehneet yli kymmenen vuotta yhteistyötä lähisuhde- ja perheväkivallan uusiutumisen estämiseksi.

Perheväkivalta Rikosprosessissa -yhteistyömallin taustalla on kokeilu, jonka Lyömätön Linja Espoossa, Espoon poliisi ja Espoon kihlakunnan syyttäjäosasto aloittivat 1.1.2001. Kokeilun lähtökohtana oli löytää uusia keinoja perheväkivallan katkaisemiseen ja ehkäisemiseen. Kokeilulla pyrittiin tavoittamaan erityisesti niitä espoolaisia miehiä, jotka ovat epäiltyinä naisiin tai lapsiin kohdistuvasta väkivaltarikoksesta.

Poliisin aktiivinen rooli

Perheväkivalta rikosprosessissa -yhteistyömallissa käytäntö toimii siten, että Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen Espoon pääpoliisiaseman tutkijat suorittavat perheväkivaltarikoksen esitutkinnan ja siirtävät jutun syyttäjän syyteharkintaan. Poliisi ei ohjaa perheväkivaltarikoksesta epäiltyä sovitteluun. Sen sijaan poliisi kertoo esitutkinnan yhteydessä epäillylle Lyömättömän Linjan ja Miehen Linjan palveluista ja yhteistyömallista. Epäillyn suostumuksella poliisi toimittaa hänen yhteystietonsa Lyömättömään Linjaan. Tämä kirjataan esitutkintapöytäkirjaan.

Kun yhteystiedot ovat saapuneet Lyömättömään Linjaan, työntekijät ottavat asiakkaaseen yhteyttä 1-3 päivän sisällä. Asiakas tavataan vastaanotolla mahdollisimman pian yhteydenoton jälkeen. Tä-

män jälkeen asiakkaan kanssa toimitaan Väkivallan katkaisu -ohjelmassa samoin kuin muuta kautta ohjautuneiden asiakkaiden kanssa. Työskentely Lyömättömässä Linjassa perustuu vapaaehtoisuuteen eikä ole vaihtoehto rikosseuraamukselle.

Lyömätön Linja Espoossa ry:n Väkivallan katkaisu -ohjelma koostuu puhelinpalvelusta, yksilökeskusteluista, puolison palveluohjauksesta, ohjatusta vertaistukiryhmästä ja seurannasta. Ohjelman suorittaminen kestää vuodesta puoleentoista. Työskentelyn edetessä voidaan järjestää myös parisuhdetapaamisia yhdessä puolison auttajatahon kanssa. Vuonna 2005 yhteistyömallia laajennettiin siten, että poliisin rikostutkintayksikön kautta myös maahanmuuttajamiehet voivat ohjautua Miehen Linjaan. Miehen Linja on yhdistyksen maahanmuuttajamiehille suunnattu palvelu. Kokeiluluonteisesti myös parisuhdeväkivallasta epäiltyjä naisia on vuodesta 2010 ohjattu Lyömätön Linja -palveluun.

Poliisin organisaatiomuutoksen myötä lähisuhdeväkivaltarikosten tutkinta siirtyi Espoossa väkivaltarikosyksiköstä päivittäistutkintaan 1.5.2012. Päivittäistutkinnassa suoritetaan rikosnimikkeistön perustekomuotojen (esimerkiksi pahoinpitely) esitutkinta. Väkivaltarikosyksikössä tutkitaan edelleen vakavimmat rikokset (esimerkiksi törkeät seksuaalirikokset). Yhdentoista vuoden aikana poliisi on toi-

mittanut Lyömättömään Linjaan vuosittain keskimäärin 25 miehen yhteystiedot (yhteensä noin 250 miestä). Näistä miehistä on tavoitettu noin 57 prosenttia siten, että he ovat käyneet vähintään kerran tapaamisessa. Edelleen heistä puolet on sitoutunut pidempiaikaiseen työskentelyyn. Miehet ovat antaneet erinomaista palautetta poliisin tavasta kohdata heidät. Poliisin luonteva, tuomitsematon ja apuun kannustava suhtautuminen on helpottanut heidän oloaan. Toivottomalta tuntuneesta tilanteesta he ovat saaneet toivoa siihen, että väkivaltaisen käyttäytymisen tilalle voi löytää toisenlaisia toimintatapoja eikä ”peliä ole menetetty”. Toki osa poliisin ohjaamista miehistä tulee vastaanotolle kerran tai pari, koska ”tuli poliisille luvanneeksi”. Näiden henkilöiden kohdalla on tehty niin kutsuttua valmistavaa työtä. Jossain kohtaa elämäänsä he voivat olla valmiita avun hakemiseen ja sen vastaanottamiseen.

Monta mahdollisuutta tarttua apuun

Rikosseuraamus ei yksin poista riskiä syöllistyä väkivaltarikokseen uudelleen. Espoossa poliisin tekemä systemaattinen ohjaus väkivallan katkaisuun on mielekäs ja hyödyllistä niin työntekijöiden kuin asiakkaiden mielestä. Miehet ovat kertoneet, etteivät ennen poliisikuulustelua ole tienneet, mistä apua voisi saada, tai he eivät ole kehdanneet hakea apua. Lyömätön Linjan vertaistukiryhmässä keskustellaan muun muassa väkivallasta rikoksesta. Asiakkaat ovat usein sitä mieltä, että rikoksesta tulisi seurata muutakin kuin yhdyskuntapalvelu, sakko- tai vankeusrangaistus, sillä ne eivät ”pakota” miestä miettimään omaa käyttäytymistään. Ryhmässä miehet ovat kertoneet, että

Toivottamalta tuntuneessa tilanteessa asiakkaat ovat saaneet toivoa siihen, että väkivaltaisen käyttäytymisen tilalle voi löytää toisenlaisia toimintatapoja eikä peliä ole menetetty

oman väkivaltaisen käyttäytymisen myöntäminen ja pohtiminen toisten kuullen on häpeällistä, syyllisyyttä ja tuskaa herättävää, mutta pysäyttävää ja muutoksen mahdollistavaa. Ryhmässä on helpottavaa huomata, ettei ole ainoa maailmassa, joka on toiminut omaa moraalikäsitystään vastaan ja satuttanut toista ihmistä. Miehet kannustavat toisiaan muutoksen tiellä kohti sellaista toimintaa ja olemista, jonka voivat allekirjoittaa ylpeinä. Se, että on joskus satuttanut toista ihmistä sanoilla ja teoilla, ei tarkoita sitä, että samanlainen käytös jatkuisi aina. Oma paha mieli, syyllisyys, häpeä ja itsearvostuksen lasku toimivat useimmilla miehillä muutoksen mahdollistavana moottorina.

Väkivaltaisesti käyttäytyneille miehille ja naisille on tarjolla apua eri elämänvaiheissa. He voivat ottaa itse oma-aloitteisesti yhteyttä Espoossa Lyömättömään Linjaan, ennen kuin rikosta on edes tapahtunut. Se, että pelkää tekevänsä jotain läheiselle ihmiselle, on painava syy hakea tukea. Erityisen huolissaan omasta käyttäytymisestä tulisi olla, jos valitsee väkivallan käytön ratkaisuksi ristiriitatilanteisiin. Suurin osa Lyömättömän Linjan asiakkaista ottaa itse yhteyttä. Joka kolmas uusi asiakas on löytänyt Lyömättömän Linjan internetin kautta. Tieto palvelusta tavoittaa asiakkaat myös muun muassa sosiaalitoimen, opiskelu- ja työterveyshuollon, parisuhdeterapeuttien ja ”puskaradion” kautta.

Poliisi opastaa väkivaltarikoksesta epäiltyä avun hakemiseen ja madaltaa kynnystä ottaa apua vastaan hoitamalla yhteydenottoyynnön epäillyn puolesta. Lisäksi jos henkilö on saanut lähisuhdeväkivaltarikoksesta yhdyskuntaseuraamuksen, voidaan siihen tapauskohtaisesti liittää käynnit Lyömättömässä Linjassa. Vuoden 2012 alusta lähtien Lyömätön Linja Espoossa ja Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto (Espoon toimipiste) ovat aloittaneet kokeilun, jossa lähisuhdevä-

kivaltarikoksesta seuranneeseen yhdyskuntaseuraamukseen liitetään käynnit Lyömättömässä Linjassa. Kokeilu on ollut myönteinen ja sitä jatketaan. Vankiloissa on mahdollisuus osallistua Unbeatables-ryhmäohjelmaan, jonka tavoite on motivoida miehiä osallistumaan väkivallan katkaisuojelmiin vapautumisen jälkeen. Unbeatables on kehitetty Lyömättömän Linjan Väkivallan katkaisu-ohjelman pohjalta Helsingin vankilassa.

Tänä vuonna avun hakeminen Lyömättömästä Linjasta on ollut erityisen aktiivista. Myös henkilöt, jotka ovat kokeneet laittomia uhkauksia, kysyvät apua useammin. Yhtenä syynä saattaa olla perhesurmien laaja uutisointi, jonka vuoksi ihmiset ovat enemmän varuillaan, ”voiko näin tapahtua myös meille?”. Palveluja on saatavilla, joten apua kannattaa pyytää. Yksikään väkivallan kokemus ei ole liian pieni eikä mikään teko liian nolo.

Väkivallan uhreille palveluohjausta ja henkistä tukea

Espoossa rikostutkijat ohjaavat myös perheväkivaltarikoksen asianomistajan (uhrin) piiriin. Jos asianomistaja ei tarvitse Turvakotipalvelua, ilmoitetaan hänen yhteystietonsa Lyömättömään Linjaan, josta henkilökunta ottaa asiakkaaseen yhteyttä ohjataksaan hänet tarpeenmukaisten kunnallisten palveluiden piiriin. Lasten avun turvaamiseksi poliisit ottavat yhteyden lastensuojeluviranomaisiin. Jolleivät lapset tarvitse tuekseen lastensuojelullisia toimenpiteitä, ohjataan huoltajat ensisijaisesti hakemaan lapsille tukea kaupungin perheneuvoloista.

Väkivallan uhreja on tavattu myös Lyömättömässä Linjassa, ellei soveltuvaa muuta palvelua ole ollut tarjolla tai kunnallisten palveluiden jonot ovat olleet huomattavan pitkiä. Erityisesti muutaman viime vuoden aikana on ollut havaittavissa, ettei väkivaltaa kokeneille ole tarjolla riittävästi

palveluja, jonne pääsisi nopeasti keskus-telemaan omasta tilanteesta. Tämä on yksi syy, jonka vuoksi yhdistyksemme on hakenut Raha-automaattiyhdistyksen projektivastusta väkivallan uhreille tarkoitettulle Toivon Linjalle. Rahoituksen järjestäessä projekti aloittaa vuonna 2013.

Väkivallan katkaisu-ohjelmaan kuuluu aina palveluohjaus puolisolalle. Kun väkivallantekijä aloittaa työskentelyn Lyömättömässä Linjassa, otetaan hänen luvallaan yhteyttä puolisoon. Palveluohjaus toteutetaan puhelimitse ja tarvittaessa tapaamisilla. Palveluohjauksen tarkoituksena on varmistaa, ettei kukaan perheessä jää yksin väkivaltatilanteen kanssa. Perheen turvallisuus on ensisijalla kaikessa Lyömättömän Linjan toiminnassa.

Espoon kokemusten jakaminen valtakunnallisesti

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on käynnistänyt kesällä 2012 yhteistyössä Lyömätön Linja Espoossa ry:n kanssa hankkeen, jonka tavoitteena on kehittää valtakunnallisesti lähisuhdeväkivallan tekijöiden ohjautumista väkivaltaa katkaiseviin palveluihin. Yhteistyössä ovat mukana myös Poliisihallitus, Ensi- ja turvakotien liiton Jussi-tyo ja alueelliset poliisilaitokset. Kehittämistyö aloitetaan MARAK-hankkeen yhteydessä, joka on käynnissä kahdeksalla paikkakunnalla: Helsingissä, Joensuussa, Jyväskylässä, Lappeenrannassa, Päijät-Hämeessä, Oulussa, Vantaalla ja Vaasassa. MARAK on Iso-Britanniasta lähtöisin oleva menetelmä, jossa moniammatillisen riskienarvioinnin kautta pyritään parantamaan vakavan perheväkivallan tai sen uhan alla eläviä uhrien turvallisuutta. MARAK:n rinnalle kehitetään nyt malli, jossa tekijä ohjataan työskentelemään väkivallan katkaisuojelmiin samanaikaisesti kun uhria autetaan. (Lue lisää MARAK-hankkeesta RIKU 1/2012)

Kirjoittaja Salla Hyvärinen toimii ohjaajana Lyömätön Linja Espoossa ry:ssä

Lisätietoja:
www.lyomatonlinja.fi
www.jussityo.fi
DUSTI – Luottamusta Miehen Linjalla.
Maahanmuuttajamiehet ja ennaltaehkäisevä väkivaltatyö
L. Nyqvist, L. & S. Hyvärinen (toim.)
Naisten Apu Espoossa ry, Lyömätön Linja

Asiakkaat ovat usein sitä mieltä, että rikoksesta tulisi seurata muutakin kuin yhdyskuntapalvelu, sakko- tai vankeusrangaistus, sillä ne eivät ”pakota” miestä miettimään omaa käyttäytymistään.

Työpaikkakiusaamisen monet kasvot

> Työkiusaamista esiintyy eniten sosiaali- ja terveydenhuoltoaloilla sekä opetustyössä. Kuvan henkilö ei liity kirjoituksen tapauksiin.

Mielekäs työelämä motivoi ja antaa merkityksen tekijälleen yhteiskunnassa. Työn mielekkyyttä ylläpitää positiivista elämänsä asennetta ja vaikuttaa työntekijän elämään myös vapaa-ajalla. Mikäli työpaikalla esiintyy kiusaamista tai väkivaltaa, se aiheuttaa työilmapiiriin levottomuutta ja saattaa madaltaa työyhteisön työmotivaatiota. Työpaikkakiusaamista esiintyy maassamme miltei kaikilla aloilla, mutta liian harvoin siitä ei uskalleta puhua ääneen.

Erityisnuorisotyöntekijänä liki 20 vuotta toiminut keski-ikäinen mies kertoo, että hän on menettänyt osan työmotivaatiostaan ja yötunistaan uuden esimiehen noustua asemaan.

► *Lain mukaan työnantaja on velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä*

– Olen kokenut nyt liki kolme vuotta tulleetni työpaikkakiusatuksi monin eri tavoin. Koen, että nykyinen lähin esimieheni yrittää kaikin keinoin kaventaa työnkuvaani ja vaikuttaa negatiivisesti tähän mennessä tekemääni työhöni. En tiedä, mikä hänen syynsä kyseiseen käytökseen on, mutta epäilen taustalla olevan kateellisuutta, hän pohtii.

Nuorten parissa työskentelevä mies kertoo, että hänen toimenkuvaansa erityisnuorisotyöntekijänä kuuluu toimia yhteistyössä muun muassa lähikuntien ja sosiaalipalveluiden kanssa, mutta hänen lähin esimiehensä yrittää tehdä siitäkin mahdollisimman hankalaa siirtämällä hänen aiempia tehtäviään muille henkilöille, joilla ei ole kyseisiin toimintoihin edes ammatillista koulutusta.

Asiatonta käytöstä

Mies kertoo, että tilanne on viimeisen puolenvuoden aikana ajautunut niin pitkälle, että hän on ottanut yhteyttä muun muassa työsuojelupiiriin, aluehallintovirastoon, työterveyshuoltoon ja asianajajaan.

– Tällä hetkellä harkitsen vakavasti rikosilmoituksen tekemistä, sillä esimieheni toiminta on vaikuttanut voimakkaasti työmotivaatiooni. En ole ainoa, joka on huomannut työilmapiiriin muutoksen kunnassamme, sillä myös lähikuntien yhteistyötahot ovat ihmetelleet uusia ja epäkäytännöllisiä muutoksia yhteistoiminnossamme. Toivoisin ennen kaikkea avointa, rehellistä ja rakentavaa keskustelua kaikkien näiden asioiden suhteen, mutta se on täysin mahdotonta, sillä

esimieheni ei halua pitää minuun muuta kuin sähköpostiyhteyttä, hän tiivistää. Mies kertoo, että häntä loukkaa myös se, että hänen lähin esimiehensä pitää neuvotteluja koskien miehen toimenkuvaa pyytämättä miestä itseään paikalle.

– Esimieheni on kerran pitänyt kanssani lyhyen palaverin, minne hän toi mukanaan myös valmiiksi tehdyn kokouspöytäkirjan. Tällainen toiminta on mielestäni täysin asiatonta, eikä kuulu rakentavaan ja kannustavaan työilmapiiriin. Käytännön apua tähän tilanteeseen on todella hankala saada mistään, sillä se ei tunnu kuuluvan kenenkään alaisuuteen. Työterveyshuolto kuuntelee, mutta ei ota kantaa muutoin kuin sairasloman puitteissa. Työsuojelupiiri ja AVI ei ota lainkaan kantaa, eikä minulla ole ammattiliittoa taustalla, sillä maksan ainoastaan työttömyyskassaan, mies kertoo saamastaan käytännön avusta.

Kiusaamisen maa

RIKUn Itä-Suomen aluetoimiston aluejohtaja **Jaana Rossinen** kertoo, että Suomi on työväkivaltaluvultaan Euroopan kärjessä.

– Maassamme koetaan eniten työväkivaltaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiteissa sekä vartiointi- ja suojelualoilla. Työpaikkakiusaamista sen sijaan esiintyy monissa eri ammattiteissa, ja se on tutkimusten mukaan Suomessa kaksi kertaa yleisempää kuin EU-maissa keskimäärin. Vuoden 2011 työolobarometrin mukaan työntekijöistä 29 prosenttia oli sitä mieltä, että heidän työpaikallaan on joskus työpaikkakiusaamista ja neljän prosentin mielestä työpaikkakiusaamista on jatkuvasti, hän tiivistää.

Rossinen kertoo, että kiusaaminen työpaikoilla on yllättävän yleistä ja siihen puuttuminen kaiken kaikkiaan hyvinkin haastavaa. Työpaikkakiusaaminen päätty äärimmäisen harvoin rikosprosessiin, sillä se niin sanotusti kuivuu pitkän matkan aikana.

– Työpaikkakiusaaminen on työväkivaltaa silloin, kun työyhteisön jäsen on jatkuvan ja tarkoituksellisen kielteisen, loukkaavan tai alistavan käytöksen kohteena ja ajautuu puolustuskyvyttömään asemaan tai häneen kohdistuu kielteisiä seuraamuksia. Kiusaaminen etenee yleensä prosessina, jonka seurauksena kiusattu ajautuu helposti puolustuskyvyttömään asemaan. Kiusatulla on oikeus tehdä kiusaamiseen liittyvästä väkivallasta rikosilmoitus tai tutkintapyyntö, mutta näiden asioiden selvittämisen lähtökohtana on luonnollisesti asian selvittäminen työyhteisön sisällä. Lain mukaan työnantaja on vel-

Työpaikkakiusaaminen päätty äärimmäisen harvoin rikosprosessiin, sillä se niin sanotusti kuivuu pitkän matkan aikana

vollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä, hän selvittää.

Ristiriitatilanteet

Rossinen arvelee, että työpaikkakiusaaminen saattaa jäädä selvittämättä liiankin usein, sillä harva työntekijä uskaltaa puolustaa itseään työpaikan menettämisen pelossa. Myöskään muut työyhteisöön kuuluvat henkilöt eivät halua usein samasta syystä puuttua asiaan. –Työpaikkakiusaamistilanteissa voi olla mukana hämmästyttävien ristiriitatilanteita, sillä sanallisen loukkaamisen ja väkivallan erottaminen voi olla hyvin vaikeaa. Näkemyserot ja ristiriidat työntekijän ja esimiehen välillä eivät ole työpaikkakiusaamista, mutta voivat johtaa ajan kanssa esimerkiksi epäasialliseen kohteluun. Epämukavilta tuntuvat työnjohtolliset toimenpiteet, kun ne ovat objektiivisesti perusteltuja, eivät täytä myöskään työpaikkakiusaamisen tunnusmerkistöä, hän tiivistää.

Rossinen painottaa, että mikäli joku kokee työpaikallaan olevansa uhri, hänen kannattaa ottaa ensin yhteyttä esimieheen tai hänen edellä olevaan esimieheen. Olipa kiusaajana työpaikalla sitten työyhteisöön kuuluva jäsen tai esimies, turvallisuuslaki 28§ kieltää sellaisen häirinnän ja epäasiallisen kohtelun työssä, joka aiheuttaa haittaa tai vaaraa terveydelle.

– Jokaisella on oikeus henkisesti ja fyysisesti laadukkaaseen työhön. Työnantajalla on velvollisuus heti ilmoituksen saatuaan ryhtyä toimimaan työväkivallan ja häirinnän lopettamiseksi. Kiusattu

voi ottaa yhteyttä myös henkilöstöpäällikköön tai -johtajaan, työsuojelupäällikköön, työsuojeluvaltuutettuun, työterveyshuoltoon, omaan ammattiliittoon, työsuojeluhallintoon (AVI), tasa-arvovaltuutettuun, vähemmistövaltuutettuun, poliisiin, oikeusaputoimistoon, asianajotoimistoon ja RIKUun. Usein ulkopuolisen tuki ja tieto tilanteen selvittämiseen on suositeltavaa, hän tiivistää.

Työväkivallan ja työkiusaamisen erottaminen

Jaana Rossinen kertoo, että työväkivaltaa ja -kiusaamista voi olla joskus vaikea erottaa toisistaan etenkin, jos se tapahtuu työyhteisön sisällä ja on henkistä.

– Työväkivallalla tarkoitetaan tapahtumia, joissa henkilöitä loukataan sanallisesti, uhataan tai pahoinpidellään heidän työhönsä liittyvissä oloissa, ja jotka suoraan tai epäsuorasti vaarantavat heidän turvallisuutensa, hyvinvointinsa ja terveytensä. Väkivalta- ja uhkatilanteita ovat muun muassa esineiden ja tavaroiden heitteleminen, uhkaaminen, estäminen, solvaaminen, huutaminen, töniminen, raapiminen, pureminen ja potkiminen. Väkivaltaa tai sillä uhkaamista voivat käyttää eri alojen asiakkaat tai se voi tulla työyhteisön sisästä. Väkivallan kohteena voi olla työntekijä itse tai epäsuorasti työntekijän perhe tai ystävät, hän selvittää.

Rossinen painottaa, että Suomen laissa työntekijään kohdistettu pahoinpitely on lievimmistäkin muodoista virallisen syytteen alainen rikos, kun se on tapahtunut asiakasta palveltaessa tai tämän asiaa käsiteltäessä.

– Eduskunta on tarkentanut lakia kuitenkin siten, että virallinen syyttäjä voi nostaa syytteen lievistä pahoinpitelystä vain silloin, kun rikoksentehtäjä ei kuulu työpaikan henkilöstöön. Työntekijöiden keskinäinen lievä väkivalta ei siis ole virallisen syytteen alainen rikos, hän huomauttaa.

R

Työturvallisuuslain mukaan työnantajan on

-Järjestelmällisesti seurattava työoloja ja työyhteisön tilaa sekä kehitettävä niitä.

-Arvioitava työssä esiintyvät haitat, vaarat ja kuormitustekijät, jotka vaikuttavat sekä fyysiseen että henkiseen terveyteen.

-Laadittava työsuojelun toimintaohjelma, missä myös työkiusaamisen ehkäisy voidaan ottaa huomioon.

-Huomioitava jo työn suunnittelussa työn aiheuttamat fyysiset ja henkiset kuormitustekijät.

-Annettava opetusta ja ohjausta terveyttä uhkaavan kiusaamisen estämiseksi ja huolehdittava, että kaikilla työnantajan edustajilla on riittävä pätevyys ja asianmukaiset edellytykset työturvallisuuslain tarkoittamien tehtävien hoitamiseen.

-Ryhdyttävä toimiin työkiusaamisen lopettamiseksi saatuaan asiasta tiedon.

Työntekijän on

-Noudatettava työnantajan antamia ohjeita ja määräyksiä, sekä vältettävä muihin työntekijöihin kohdistuvaa epäasiallista käyttäytymistä.

Puutteellinen lainsäädäntö ja tietämättömyys heikentävät uhrin asemaa nettirikoksissa

Teksti: Minna Järvinen

Sisäasianministeriön järjestämässä verkkoa koskevassa seminaarissa 27.2.2012 korostettiin rikosten ennaltaehkäisyä tapahtuneeseen rikokseen reagoinnin sijaan. Seminaarissa nostettiin esille tärkeitä kysymyksiä liittyen tulevaan sisäisen turvallisuuden ohjelmaan, muun muassa lainsäädännön puutteista verkkorikoksien kohdalla sekä uhrin asemasta. Seminaarissa esityksiä kuultiin muun muassa **Sari Kajantielta** toimivaltuongelmista ja teknologian haasteista, **Timo Piiraiselta** tietoverkkorikollisuudesta, poliisista **Marko Forssilta** seksuaalirikoksista ja vihapuheista verkossa ja **Johanna Karilta** identiteettivarkauksista.

Rikollisten temmellyskenttä

Verkko ympäristönä tarjoaa mahdollisuuden laajaan interaktiivisuuteen. Siellä on helppo kohdata ihmisiä, joita ei muuten kohtaisi. Verkko myös tarjoaa rikoksenteijöille mahdollisuuksia propagandaan, rikosten tekemiseen ja niihin rekrytoimiseen. Kiinnijäämisen riski on verkossa pieni suhteessa erittäin suureen hyötypotentiaaliin sekä pieniin toteutuskustannuksiin.

Tietoverkkorikollisuus onkin lisääntynyt, vakavoitunut ja ammattimaistunut. Lisäympäristöä rikolliselle luo kasvanut tietopääoman käsittely mobiilisti. Mobiililaitteet, joissa suunnittelukriteerinä ei välttämättä ole ollut turvallisuus, ovat aina mukana ja päällä ja muodostavat sitä kautta tietoturvariskin.

Poliisin työ verkossa haastavaa

Poliisi on suhteellisen voimaton verkossa, sillä nykyiset lait on säädetty ajatellen puhelinverkkoa. Lakien ulkopuolelle jäävät monet toiminnot, eritoten peruskäyttäjää suojaavat. Rikoksenteijät hyödynävät näitä lain aukkokohtia ja käyttävät hyväkseen esimerkiksi peruskäyttäjän tietoturvan ja tietämyksen puutteita ja tyhjentävät sitä kautta käyttäjän tilin pankkeihin tai muihin virastoihin tai laitoihin ”murtautumisen” sijaan.

Laitosten kuten pankin on vaikea torjua näitä asiakkaan istuntoon kohdistuvia kaappauksia, mutta lisävahvistuksia niiden estämiseksi on tehty. Lakiin tarvitaan näiltä osin muutoksia. Nykyisen lain toimivuutta kuvattiin esityksessä seuraavasti: ”Kuin maankäyttöä sääteleviä lakeja pyrittäisiin soveltamaan vesistöihin”.

Rikollisia on vaikea jäljittää rikkomatta rikoksenteijän perusoikeuksia. Haasteita luovat myös esimerkiksi toimintaympäristön jatkuva, valvoton kehitys, uudet tavat kiertää erilaiset estot sekä rikollisten verkostoituminen. Myös kansainvälinen toimintaympäristö, eri kielten ja aakkosjärjestelmien käyttö luovat haasteita muun muassa seurantaan helpottavien ohjelmistojen kehitykselle. Tosiasia on myös se, että estojen rakentaminen on kallista, mutta niiden kiertäminen edullista.

Medialla on myös roolinsa verkkorikosten esiin tuomisessa. Rasistista puhetta ja vihapuhetta on verkossa enemmän kuin tulee poliisin tietoon. Poliisin tietoon tuli vuonna 2010 vain 26 viharikosta. Näissä yleisimmät rikosnimikkeet ovat kiihotaminen kansanryhmää vastaan, laitton uhkaus sekä kunnianloukkaus. Media on kuitenkin nostonut viharikoksia näkyvästi esille ja tekee muuten pienelle ryhmälle näkyvät asiat koko kansan asioiksi. Näin pieni ryhmä, tai yksilö saa aikaan paljon meteliä, ja useampi ihminen kokee tulensa loukatuksi. Seminaarissa todettiin, että ”netti ei tee typeräksi – se vain helpottaa osoittamaan oman tyytymättömyyden usealle.”

Sosiaalisen median asettamia haasteita

Yksi nettiin kohdistuva keskeinen haaste on lasten ja nuorten turvallisuus. Joka kolmas nuori on tutkimusten mukaan saanut seksuaalissävyytteisiä viestejä netissä. Sekä virtuaalimaailmassa kuin reaalielämässään lapsiin kohdistuva seksuaalirikollisuus on usein piilorikollisuutta. Erona on se, että virtuaalimaailmassa tekijä on usein tuntematon ja usein uhreja on samalla tekijällä useita. Uhri on usein mukana omasta tahdostaan ja uteliaisuudesta, eikä hänellä ole käsitystä, mihin tilanne johtaa, tai millaiset seuraukset teosta on. Ahdistus tulee usein jälkikäteen.

Ylikonstaapeli Markus Forss korosti, että netin seksuaalirikosten uhrin kärsimystä ei saa aliarvioida. Se saattaa monissa tapauksissa olla jopa traumatisovampaa, kun ei tiedä, mikä leviää eteenpäin, ja koska joutuu kohtaamaan asian uudestaan. Viime vuonna groomingista säädetystä laista ei ole poliisille apua ilman televalvontaoikeuksia.

Myös identiteettivarkauksissa uhrin ase-

ma on puutteellinen. Identiteettivarkaudet ovat kriminalisoituja, jos tietojä käytetään rikolliseen toimintaan. Yksityiselle henkilölle toisena esiintymistä ei ole kriminalisoitu, vaikka se rajoittaa henkilön tiedollista itsemääräämisoikeutta ja omistusoikeutta, eikä perustuslaillinen oikeus yksityisyyteen toteudu. Toisen tiedoilla voi luoda profiiliin vaikkapa Facebookiin, jos kuvaa ei laiteta eikä siellä esiinny herjaavaa kirjoittelua.

Identiteetin todellisen haltijan oikeudet tulevat kuitenkin loukatuksi. Facebook luo kiusaamiselle vertaansa vailla olevan ympäristön. Identiteettivarkauksia ei tule vähätellä, vaan niistä saattaa olla vakaviakin niin taloudellisia kuin sosiaalisia seurauksia muun muassa perintälaskut, lainansaannin vaikeudet, luottokielto sekä ystävien ja kasvojen menetys.

Uhrin asema heikko

Nettirikosten kasvu näkyy myös rikosilmoituksissa. Suomessa tehtiin vuonna 2010 internet- tai nettialkuisilla sanoilla rikosilmoituksia 15 172 kappaletta ja vuonna 2011 26 640 ilmoitusta. Näistä suuri osa liittyi paljon käytettyihin verkkopalveluihin kuten Facebookiin, Huuto.nettiin ja keskustelupalsta Suomi24:ään. Poliisin toimiminen netissä on alentanut kynnystä ilmoittaa rikoksista.

Puutteellisen lainsäädännön kuten myös puutteellisen tietämyksen valossa uhrin asema on heikko. Rikosten selvittelyssä data-aineistoa kertyy paljon, ja resurssit niiden tutkimiseen ovat vähäiset. Osaa mista ja tietoa nettirikoksista pitäisi lisätä rikosprosessissa kaikille henkilöille, tutkinnasta, syyttäjiin, tuomareihin, lautamiehiin.

Uhkia pitäisi kartoittaa etukäteen ja ennaltaehkäistä niitä sen sijaan, että reagoit vain olemassa oleviin uhkiin. Tällä hetkellä valistaminen ja erilaiset kampanjat ovat poliisin ennaltaehkäiseviä toimintamuotoja. Seminaarissa kuitenkin vällytettiin mahdollisia tulevia lainmuutoksia kuten telekuuntelu-oikeuden lisääminen, passiivisen poliisilainmukaisen valeprofiilitoiminnan hyväksyminen, jonka perusteella voisi kohdistaa pakkokeinoja tai tuomioita ”oikeista” rikoksista. **R**

RIKUn Visitor-toiminta – kumppanuudesta voimaa väkivallan vastaiseen työhön

Rikosuhripäivystys on ryhtynyt kehittämään palvelujensa tavoitettavuutta eri puolilla Suomea madaltamalla asiakkaiden kynnystä palveluun ja kehittämällä sidosryhmien välistä yhteistä asiantuntemusta Visitor-toiminnan kautta.

Visitor-toiminta on nimitys RIKUn uudelle etsivän työn muodolle, jossa RIKUn palvelut viedään säännöllisten vierailujen kautta jonkun toisen toimijan palvelumuodoksi. Tällöin asiakkaat saavat monipuolisempaa palvelua samasta toimipisteestä kahden toimijan välisen kumppanuuden tuloksena. Toimintaympäristöjä voivat olla esimerkiksi turvakodit, poliisiasemat, tuomioistuimet tai kriisikeskukset.

Avun hakeminen uhrille monimutkaista

Rikoksen uhriksi joutuminen on ennalta arvaamaton tilanne, joka voi horjuttaa ihmisen koko elämänhallintaa. Se voi olla järkyttävä traumaattiseen kriisiin johtava kokemus, joka koettelee ihmisen voimia, ja selviytyminen voi olla vaikeaa. Uhrin kyky etsiä ja omaksua tietoa ei ole parhaimmillaan. Hän ei aina edes tiedä, mitä hänen pitäisi tietää. Erilaista psykososiaalista tukea ja juridista neuvontaa on siroteltuna eri toimijoiden palveluihin ja niiden löytäminen voi olla hankalaa. Siitä huolimatta uhrin on koetettava selviytyä ja kyettävä huolehtimaan käytännön järjestelyistä ajallaan sekä löydettävä vastauksia rikosprosessiin liittyviin kysymyksiin. Väkivallan ja erityisesti lähisuhdeväkivallan uhreilla avun tarve on erittäin suuri ja edellytykset löytää apua varsin pienet. Lisäksi kynnys avun hakemiseen voi olla korkea.

Vuonna 2011 julkaistun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan rikoksen uhrien tiedonsaanti oikeuksistaan, velvollisuuksistaan ja avusta prosessin aikana koettiin usein heikoksi. Vaikka virallisella tasolla uhrin oikeudet Suomessa ovat kansainvälisestikin tarkasteltuna hyvät, käytännössä oikeuksiin pääseminen ei välttämättä toteudu. Hyvin harvat rikoksen uhreista ohjautuvat rikosprosessissaan auttajapalveluihin. Suuri osa niistä, jotka voisivat hyötyä palveluista jää niiden ulkopuolelle. Keskeisenä haasteena nähtiin tiedon välittäminen ja uhrien tuen piiriin ohjaaminen. Niin ikään kansainvälisen EU-maita koskevan tutkimustuloksen mukaan suomalaisista apua halunneista vakavan väkivallan uhreista vain kuusi prosenttia sai apua väkivaltaa kokeneille suunnatuista erityispalveluista. Suomi sijoittui tutkimuksessa häntäpäähän. Parhaimpia tuloksia saivat Skotlanti (40 prosenttia), Itävalta (39 prosenttia) ja Pohjois-Irlanti (37 prosenttia). Tutkimusten tulokset osoittavat, että tarve entistä matalamman kynnyksen rikosuhripalveluille on ilmeinen.

Resurssien puutteessa voimat on yhdistettävä

Rikosuhripäivystyksen perustehtävä on parantaa rikoksen uhrin, hänen läheisensä ja rikosasiassa todistavan asemaa vaikuttamistoiminnalla ja tuottamalla tuki- ja neuvontapalveluja. Verkostotyö on ensiarvoisen tärkeää kaikessa asiakastyössä. Väkivallan uhri ei tule pelkästään RIKUn tai muunkaan toimijan palveluilla kokonaisvaltaisesti autetuksi. Apu on hyvin pirstaleista ja vaikeasti hahmotettavissa. RIKU toimiikin usein siltana väkivallan uhrin ja erilaisten palvelujen välillä. Visitor-toiminta pyrkii helpottamaan näitä linkityksiä.

Visitor-toimintaa on tällä hetkellä useassa turvakodissa. Samankaltaista toimintaa on myös muutamassa oikeustalossa ja mallin mukaista toimintaa on ollut aikanaan poliisilaitoksellakin. Väkivallan kanssa toimivilla tahoilla ei ole tiedossa taloudellisia lisäresursseja väkivallan vastaiseen työhön. Resurssit on löydettävä olemassa olevista toimintamahdollisuuksista ja osaamisesta. Tarvitaan yhteistä tahtotilaa nähdä asiakkaan tilanne yhteisasiakkuutena ja luoda uusia innovaatioita asiakkaan tueksi. Huolellisesti suunnitellulla ja raamitetulla kumppanuudella voidaan saavuttaa sellaista jatkuvuutta, laatua ja voimaa väkivaltatyöhön, johon yksikään toimija ei pelkästään omin voimin kykenisi. Aito yhteisvastuullisuus väkivallan vastaisessa toiminnassa luo mahdollisuuden menestyä – ei väliaikaisena projektina, vaan pysyvänä kumppanuutena. **R**

> Vasemmalta oikealle Satu Hintikka, Maire Toijanen, Mervi Talvitie
Kuva: Tuula Mäkelä

Teksti: Satu Hintikka

Seksuaaliväkivaltatyön verkostohanke Välitä!

Tampereella on aloittanut toimintansa uusi kehittämisprojekti Välitä! Seksuaaliväkivaltatyön verkostohanke (2012–2015). Välitä! -hanke tähtää paikallisen palveluketjun toiminnan tehostamiseen seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön kysymyksissä. RAY-rahoitteista hanketta toteuttaa Setlementtiyhdistys Naapuri ry kolmen työntekijän voimin.

Välitä! -hankkeen kohderyhmänä ovat seksuaalista väkivaltaa ja/tai hyväksikäyttöä kokeneet henkilöt, heidän läheisensä sekä tällaisia tekoja tehneet henkilöt. Hanke tarjoaa tietoa ja työvälineitä myös seksuaalista väkivaltaa työssään kohtaaville ammattilaisille ja vapaaehtoisille. Hankkeessa tehdään asiakastyötä yksilöiden ja ryhmien kanssa. Asiakastyön pääpaino on aktiivisessa verkostotyössä ja eri tyyppisille asiakkaille tarkoitustenmukaisten hoitopolkujen rakentamisessa. Lokakuussa aloitetaan ensimmäinen ryhmä seksuaalista väkivaltaa ja/tai hyväksikäyttöä kokeneille naisille.

Hankkeella on viisi päätavoitetta: kehittää toimintamalli, jossa seksuaalisen väkivallan uhrin saavat konkreettista ja kokonaisvaltaista apua mahdollisimman pienellä viiveellä kehittää etsivän työn menetelmiä uhrin tavoittamiseksi ja avun tarjoamiseksi kehittää sosiaalisen median avulla menetelmiä, joilla voidaan tavoittaa seksuaalirikosten tekijöitä, vaikuttaa heihin ja tarjota apua myös heille tutkia vapaaehtoistyön ja vertaistuen käyttömahdollisuuksia uhrin toipumisprosessin tukena vaikuttaa seksuaalista väkivaltaa koskeviin yleisiin asenteisiin ja työkäytäntöihin.

Hankkeen keskeisimmät yhteistyökumppanit ovat Tampereen kaupunki, Tampereen yliopistollinen sairaala (ensiapupäivystys Acuta), Pirkanmaan poliisilaitos, RIKUn Sisä-Suomen aluetoimisto, Tampereen ensi- ja turvakoti ja Vammalan-Huittisten seudun mielenterveysseura ry (verkkopalvelu Tukinet). Toiminta keskitetty Tampereen ja Pirkanmaan alueelle, mutta osa toiminnosta tulee olemaan sosiaalisen median ja netin kautta myös valtakunnallisia.

Välitä! -hankkeen aloitusseminaari järjestetään Tampereella Väkivallattomalla viikolla 28.11. Seminaarin ohjelma löytyy myöhemmin syksyllä osoitteesta www.naapuri.fi. **R**

Yhteystiedot:

Projektipäällikkö Satu Hintikka
satu.hintikka@naapuri.fi puh.050 523 7313
Projektityöntekijät Maire Toijanen
maire.toijanen@naapuri.fi puh. 045 802 4804
Mervi Talvitie
mervi.talvitie@naapuri.fi puh.045 802 4814

Teksti: Heli Yli-Räisänen

Henkilöstömuutoksia Sisä-Suomessa

Sisä-Suomen aluetoimiston Pirkanmaan toimipisteen aluejohdossa on tapahtunut muutoksia, kun entinen aluejohtaja **Satu Hintikka** lähti uusiin haasteisiin ja hänen paikkansa otti Pirkanmaan entinen toiminnanohjaaja **Katariina Westman**. Uudeksi toiminnanohjaajaksi tulee tätä myötä puolestaan **Marjo Pahkala**. Onnea uusiin tehtäviin! Kyselimme kailta kolmelta fiiliksiä uusien tehtävien edessä. **R**

Kuinka kauan olet työskennellyt RIKUssa, ja miltä tuntuu siirtyä aluejohtajan tehtävään Katariina Westman?

Olen ensimmäisen kerran aloittanut RIKUssa helmikuussa 2005 sijaistamalla Hintikan Satua jonkin aikaa. Siitä lähtien olen ollut RIKUssa osa-aikaisesti ja määrällisesti erilaisia jaksoja. Katkeamaton työsuhte minulla on syksystä 2006 lähtien, ensin aluesihteerinä ja sitten nimikkeen muuttumisen myötä toiminnanohjaajana ja nyt sitten aluejohtajana. Aluejohtajaksi siirtyminen on tapahtunut hieman sekavissa tunnelmissa, koska se tuli juuri ennen kesälomia. Lomalta paluun jälkeen aluejohtajan todellisuus on vasta todella valkenemassa: nöyrästi valmiina uusiin haasteisiin tietoisena siitä, että monta asiaa on opeteltava ja moneen asiaan on opittava uusi näkökulma.

Millaisia haasteita on odotettavissa uudessa tehtävässäsi lähitulevaisuudessa?

Toiminnanohjaajan ja aluejohtajan työkentän ero näyttäytyy minulle voimakaimmin hallinnollisten muun muassa rahoitukseen liittyvien tehtävien lisääntymisenä ja vastaavasti suoran asiakastyön vähenemisenä. Myös aktiiviset yhteydet vapaaehtoistyön koordinoinnissa vähenevät.

Mikä innostaa ja kannustaa jaksamaan RIKUn työssä?

RIKUssa työskenteleminen on monipuolista ja antoisaa. Uusia mahdollisuuksia, mutta tietysti myös haasteita, on aina tarjolla riippumatta siitä, työskenteleekö aluejohtajana, toiminnanohjaajana vai vapaaehtoisena, koska toimintaympäristö muuttuu koko ajan. Hyvät työtoverit ja hyvä työskentelyilmapiiri ovat suuri plussa. **R**

Mistä tulet RIKUun Marjo Pahkala?

Olen työskennellyt 12 vuotta työtöyön parissa, ja niistä viimeiset kahdeksan Setlementti Naapurin Tampereen Tyttöjen Talolla tyttötyönohjaajana. Työnkuvani on ollut varsin laaja, omana erityisosaamisalueenani on ollut seksuaaliterveyden edistämiseen liittyvä seksuaaliväestöön -kasvatus. Tyttötyönohjaajana erilaisien vertaisryhmien ohjaus ja toiminnalliset menetelmät ovat olleet vahvasti osa työnkuvaani, viime vuosien aikana myös yksilötyö lisääntyi. Voisin sanoa olevani projektityön ammattilainen, sillä suurimman osan työhistoriastani olen työskennellyt erilaisten hankkeiden ja projektien parissa.

Oliko RIKU sinulle aiemmin tuttu järjestö, ja mikä sai kiinnostumaan työskentelystä RIKUssa?

RIKU on minulle tuttu järjestö, noin päällisin puolin. Ensikontaktini siihen on jo opiskeluaikojani 90-luvun lopulta, jolloin suoritin sosiaalikasvattaja opintoihini liittyen harjoittelua Joensuun Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimistolla. Tuolloin kenttäohjaajani **Jane Lehto** oli paikallisen RIKU:n vastaava. Tyttöjen Talolla työskennellessäni pääsin seuraamaan Pirkanmaan palvelupisteen toimintaa lähietäisyydeltä, sillä taustaorganisaationa on sama Setlementti Naapuri ry. Tein myös satunnaisesti yhteistyötä RIKU:n kanssa Tyttöjen Talon asiakkaiden tiimoilta. Oikeastaan voisi sanoa, että sattuma tipautti minut tähän RIKU:n pestiin. Järjestössämme oli viime keväänä käynnissä YT-neuvottelut, joiden tuloksena jouduin lähtemään Tyttöjen Talon ohjaajan paikastani. Työnantajallani oli kuitenkin tarjota minulle toisia tehtäviä palvelupisteen ja RIKU:n Pirkanmaan toiminnanohjaajan

> Katariina Westman ja Marjo Pahkala
Kuva: Satu Hintikka

paikka oli yksi näistä. Yön yli asiaa pohdittuani päätin ottaa haasteen vastaan.

Minkä luulet olevan haasteellista uudessa työssäsi?

Näin parin viikon työssäolon jälkeen voin sanoa, että tähän saakka haasteellista on ollut "karistaa" Tyttöjen Talon ohjaajan ammatillinen rooli ja identiteetti, johon olen kasvanut kiinni vuosien aikana ja asettanut RIKU:n rooliin. Tuttua ja turvallista RIKU:n työssä on onneksi paljonkin; ihmisten, asiakkaiden ja vapaaehtoisten kohtaaminen sekä vapaaehtoistyön koordinointi. Tällä hetkellä painiskelen sen ahdistuksen kanssa, että minun pitäisi opetella uusien ihmisten nimiä, ja kuka mistäkin on. Kaksi viikkoa on hurautunut että hups vaan! Olen opetellut ja yrittänyt ottaa haltuun RIKU:n valtakunnallisia ohjeistuksia, erilaisia lomakkeita samalla, kun olen vastaanottanut ensimmäisiä asiakkaitani ja asiakaspuheluja. Mielenkiintoinen ja opettavainen syksy siis tulossa, jota odotan innolla. **R**

Kuinka kauan ehdit toimia aluejohtajana ja miltä tuntuu jättää pesti Satu Hintikka?

Tulin RIKUun aluejohtajaksi (silloin aluevastaavaksi) maaliskuussa 2003, joten ehdin toimia tehtävässä yli yhdeksän vuotta. Alkuvuosina olin Sisä-Suomen ja Pirkanmaan toimistossa ainoa palkattu työntekijä, nyt toimistossa työskentelee jo kaksi kokopäiväistä työntekijää ja myös muihin palvelupisteisiin on saatu lisähenkilöstöä. Yhdeksässä vuodessa RIKU:n toiminta on kehittynyt, monipuolistunut ja vakiinnuttanut asemaansa niin, että voin jättää hyvässä kunnossa olevat tehtävät hyvällä omallatunnolla muille. Luopumista helpottaa myös se, että tiedän teh-

tävän olevan jatkossa osaavissa käsissä. Työ RIKUssa on ollut kaikki nämä vuodet hyvin innostavaa ja palkitsevaa, joten uuteen projektiin siirtyminen ei ollut mikään helppo päätös. Vaikka haasteita ja kehittymisen mahdollisuuksia olisi riittänyt myös RIKUssa, niin kaipausta johonkin uuteen ja rutiineja rikkovaan alkoi parin viime vuoden aikana voimistua. Hyppy tutusta ja turvallisesta uuteen tuntemattomaan tuntui yhtä aikaa kiehtovalta ja pelottavalta – kuin olisi valmistautumassa Benji-hyppyyn. Uuden hankkeen mahdollisuudet vetivät lopulta pitemmän korren. Muutosta helpottaa, että uudessa työssä RIKU on tärkeä yhteistyökumppani ja yhteys RIKUun säilyy yhteisten verkostojen kautta. Hyvältä tuntuu myös se, että voin jatkaa Setlementtiyhdistys Naapurin työntekijänä ja työyhteisössä.

Millaisia eväitä otat mukaasi RIKUsta?

RIKUn työssä kohtasimme toistuvasti tilanteita, joissa nimenomaan seksuaalista väkivaltaa kokeneet eivät saaneet tarvitsemaansa apua tai asianmukaista kohtelua. Tarve Välitä! -hankkeelle syntyi siis osittain RIKUn työkokemusten kautta. Olin mukana hankkeen suunnittelussa alusta lähtien ja siten hankkeen ideoinnissa on hyödynnetty paljon myös RIKUssa opittuja asioita. RIKU-työ on kehittänyt osaamistani muun muassa kriisissä olevan ihmisen kohtaamisessa, erilaisten ihmisten kanssa toimimisessa, vapaaehtoistyöntekijöiden ohjaamisessa, yhteistyön tekemisessä aktiivisesti ja ennakolluultomasti yli sektorirajojen, esimiestaidoissa, asioiden organisoinnissa, paineensietokyvyssä, kouluttajana ja asiantuntijana. RIKUsta on peräisin myös kehittävä työote sekä rohkeus puuttua epäkohtiin rakentavasti ja yhteistyökanavia hyödyntäen. Se ammatillinen tietomäärä, joka minulle on näinä vuosina kertynyt, on RIKUn ansiosta poikkeuksellisen laaja, ulottuen traumatisoitumisen ymmärtämisestä rikosprosessin kiemuroihin. En siis ota mukaani vain eväitä, vaan kokonaisia aterioita.

Lue myös Välitä! -hankkeen esittely, jonka parissa Satu nykyään työskentelee sivulta 31. **R**

Lounais-Suomessa toivotettiin iloisia eläkevuosia

Lounais-Suomen alueen RIKUn pitkäaikainen aluetyöryhmän jäsen ja koordinaatiojärjestö Turun ensi- ja turvakodin edustaja toiminnanjohtaja **Maija Jäntti** jäi eläkkeelle keuhalla 2012. Hänen läksiäisiään vietettiin perinteisillä Pertun-päivillä Turun ensi- ja turvakodissa. RIKUn Lounais-Suomen alueen aluejohtaja Tiina Rantanen kiitti Maijaa kuluneesta 16 vuoden yhteistyöstä. **R**

> RIKUn Lounais-Suomen alueen aluejohtaja Tiina Rantanen kiitti Maijaa kuluneesta 16 vuoden yhteistyöstä. Kuva: Kata Niemi

RIKU mukana SOS-terveys-messuilla

Terve-SOS -messuja vietettiin 8.-9.5. Tampereella, ja RIKU oli myös mukavasti näkyvillä. Terveystien ja hyvinvoinnin laitos THL järjestää vuosittain tämän sosiaali- ja terveysalan tapahtuman, joka tavoittaa 5000 alan ammattilaista. Tapahtuman tarkoitus on koota ammattilaiset yhteen ja jakaa oppia, tietoa, tutkimusta ja hyväksi todettuja käytäntöjä. **R**

> Satu Hintikka ja Katariina Westman RIKUn esittelypisteellä
Kuva: Katariina Ruuth

> Projektin työntekijät vasemmalta oikealle Päivi Viro, Nina Vaaranen-Valkonen ja Maatu Arkio-Lampinen
Kuva: Ellen Tuomaala

NUORIKU – tietoa ja tukea nuorille rikoksen uhreille

Rikosuhripäivystyksessä (RIKU) käynnistyi huhtikuussa nelivuotinen valtakunnallinen NUORIKU-hanke edistämään nuorten rikoksen uhrien asemaa.

NUORIKUn tavoitteena on kehittää tehokas ja kohdennettu viestintä nuorten rikosuhrien oikeusturvasta ja tuesta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että nuoret löytäisivät helposti tarvitsemaansa tietoa verkosta ja tiedon polkua seuraten tulisivat autetuiksi ja selviytyisivät paremmin kokemastaan. Hanke edistää koulutuksen kautta nuorten kanssa työskentelevien toimijoiden valmiuksia kohdata, tunnistaa, tukea ja ohjata nuoria rikosenuhreja.

Tarvekartoituksien pohjalta NUORIKU-hanke vastaa kentältä tuleviin toiveisiin ja tarpeisiin. Hankkeessa hyödynnetään RIKUn valtakunnallista organisaatiota ja sen laajoja verkostoja. Hankkeen kumppaneita ovat Suomen Setlementtiliitto, Suomen Mielenterveysseura, EHYT ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry ja Aseman Lapset ry. Toivomme, että hankkeen aikana syntyy hyviä käytäntöjä, joilla nuoret rikoksen uhrin tavotteitaan ajoin ja saadaa avun sekä tuen piiriin. NUORIKUn projektipäällikkönä toimii **Maatu Arkio-Lampinen**. Maatulla on vuosien kokemus järjestömaailmasta. Projektisuunnittelijoina toimivat **Nina Vaaranen-Valkonen** ja **Päivi Viro**. Nina on sosiaalipsykologi, terveydenhoitaja ja työskennellyt nuorisopsykiatrian parissa. Päivi on tullut Vantaan kaupungin työstä. Hän on toiminut Vantaalla yläkoulun terveydenhoitajana. Projektin työntekijöitä yhdistää pitkä kokemus lasten ja nuorten kanssa työskenteleystä. Vahvuutena on monipuolinen osaaminen ja laaja ammattitaito. Vapaa-aika täyttyy perhearjen pyörittämisestä ja urheilusta. "Nyt saat salaisuuteni. Se on hyvin yksinkertainen: Ainostaan sydämellä näkee hyvin. Tärkeimpiä asioita ei näe silmillä".

- Antoine de Saint-Exupéry - **R**

Projektipäällikkö
Maatu Arkio-Lampinen
maatuu.arkio@riku.fi
040 6744 895

Projektisuunnittelijat
Nina Vaaranen-Valkonen
nina.vaaranen-valkonen@riku.fi
040 6791 673

Päivi Viro
paivi.viro@riku.fi
040 670 5344

Henkilökertomus hyväksikäytöstä suljetussa yhteisössä

Maijan tarina – Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö yksilön ja yhteisön traumana
Johanna Hurtig, Mari Leppänen toim.
Kirjapaja 2012, 168 s.

Suljetuissa yhteisöissä tapahtuvia rikoksia on erittäin vaikea selvittää. Uskonnollisissa yhteisöissä tapahtuneet lasten hyväksikäyttötapaukset ovat olleet kuluneina vuosina paljon esillä mediassa. Asia on vakava ja traaginen ilmiö, ja se ei saisi jäädä lehtijuttujen ja puheenvuorokirjallisuuden varaan. Pienten yhteisöjen sisällä tapahtuvat, lapsiin kohdistuvat rikokset vaativat perusteellista selvitystyötä, analyttistä tutkimusta – ja sitten käytännön toimenpiteitä.

Maijan tarina on yksi puheenvuoro tähän voimakkaita tunteita herättävään asiaan. Valitettavasti käsillä oleva kirja keskittyy enemmän tunteiden herättämiseen kuin ilmiön taustalla vaikuttavien sosiaalipsykologisen valtarakenteiden kriittiseen analyysiin. Kirja koostuu pääosin Maijan (nimi muutettu) traagisesta ja inhorealismia lähestyvistä kasvutarinasta, jossa epämiellyttäviä yksityiskohtia ei säästellä. Maijan kertoman tarinan on toimittanut kirjan toinen toimittaja Mari Leppänen. Leppänen toteaa, että tapaus on subjektiivinen, ja että muiden näkemys asioista voisi olla erilainen. Maijan taustoja ja henkilökohtaisia tietoja on muutettu, mutta tapahtumien vanhoillislestadiolainen näyttämö mainitaan suoraan.

Ottamatta mitenkään kantaa lestadiolaiseen uskonkäsitykseen, tuntuu yllättävältä, että yksi uskonnollinen yhteisö nostetaan häpeäpaaluun, vaikka tämänkaltaisia rikoksia tapahtunee kaikissa suljetuissa yhteisöissä. Nyt kirja antaaakin vaikutelman heikosti verhotusta hyökkäyksestä yhtä, nimeltä mainittua yhteisöä vastaan. Etenkin kun kirjan harmillisen kapeassa asiantuntijaosiossa – itsekin vanhoillisle-

stadiolainen – teologi pohtii vain lestadiolaista moraalikäsitystä. Tällaisenaan käsillä oleva teos voi jopa lisätä ennakkoluuloja ja suvaitsemattomuutta uskonnollisia yhteisöjä kohtaan. Voi myös kysyä, saavatko raflaavat puheenvuorot suljetut yhteisöt sulkeutumaan entisestään?

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on vakava rikos. Erytisen vastenmielistä se on silloin, kun kaltoinkohtelu tapahtuu uskonnollisessa viitekehityksessä, yhteisöissä, jotka väittävät edustavansa hengellistä asennetta ja korkeaa moraalista. *Maijan tarina* keskittyy yksilön tapauskertomuksen pohdintaan ja jättää ilmiön yhteisöllisen tai sosiologisen pohdinnan harmillisen vähälle. Kirja edustaa ajallemme tyypillistä ”tosielämän tarinaa”, jota asiantuntijat sitten kommentoivat lyhyesti ja pintapuolisesti. *Maijan tarinan* kaltaiset pamfletti-kirjat saattavat herättää huolta ja närkästynyttä keskustelua internetissä ja lehtien yleisönosastoilla. Lopulta on kuitenkin vaikea osoittaa, onko kaikella keskustelulla mitään vaikutusta itse ongelman korjautumiseen. Alan ammattilaisille tässä teoksessa on sangen vähän uutta tietoa. Mutta jos kirja herättää vaikkapa syvempää kiinnostusta uskonnollisten yhteisöjen valtarakenteita kohtaan, on *Maijan tarina epäilemättä tehnyt tehtävänsä.* **R**

Kai Kiviranta

Asiantuntevaa näkemystä päihdehuoltoon

Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan
Jan Holmberg Edita 2010, 182 s.

Suomalainen päihdekulttuuri on muuttunut kuluneina vuosina tyyliään yhä kansainvälisemmäksi. Perinteisen alkoholinkäytön lisäksi kuvaan ovat tulleet entistä voimakkaammin erilaiset huumausaineet. Yhteiskunnallinen huono-osaisuus, sukupuolvelta toiselle periytyvä köyhyyden kierre, synkkenevät tulevaisuudennäkymät ja näihin liittyvä raju aineiden käyttö uhkaa yhä useampien ihmisten elämää. Päihdeongelma ei ole koskaan yksinomaan yksilön ongelma. Ongelmainen vaikuttaa vakavasti lähipiiriinsä ja koko sosiaaliseen yhteisöön. Nykyinen päihdehuolto kamppailee paitsi taloudellisten ongelmien kanssa myös osittain vanhentuneiden metodien ja asenteiden kurimuksessa.

Jan Holmbergin teos *Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan* on hyvin jäsennelty,

moderni metodologinen ja käytännöllinen esitys siitä, mitä tulevaisuuden päihdehoitotyö voisi olla. Holmberg käsittelee päihdeiden käyttöä ja hoitotyötä päihderiippuvaisen ihmisen ja hoitajan näkökulmasta. Vaikka teos on selkeästi oppikirjamainen ja akateemisen oppinäytteen tyyliin kirjoitettu, se on hyvin käytännönläheinen. Holmberg kirjoittaa sujuvaa ja ymmärrettävää suomen kieltä, jota on miellyttävää lukea. Vakavasta asiasta voi – ja on ehkä tarpeenkin – kirjoittaa elävästi. *Päihderiippuvuudesta* elämänhallintaan lähestyy päihdeproblematiikkaa kokonaisvaltaisesti, mutta laaja asetelma pysyy hyvin kirjoittajan hallinnassa. Kirja on paitsi puheenvuoro myös huolellisesti mietitty, analyttinen tutkimus vaikeasta asiasta. Kirjan ensimmäinen osa tarkastelee päihdekulttuuria yhteiskunnallisena ilmiönä. Toinen osa keskittyy päihdeiden käytön psykopatologiaan ja siihen, miten päihdehoitotyön tulisi lähestyä päihdeongelmaista paitsi yksilönä myös yhteiskunnan jäsenenä. Holmbergin kirjassa on erityisen ansiokasta juuri tämä yleisen ja yksilöllisen yhdistäminen. Ikäviä asioita ei kaunistella, mutta ei myöskään tarjoilla helppoja ratkaisumalleja. Kolmannessa osassa tutkitaan päihdeiden käyttöä elämänkaariteoreettisesta näkökulmasta. Päihdeiden ongelmakäyttö vaikuttaa perheeseen, lähipiiriin ja lapsiin. Kirjoittaja ei arastele myöskään käsitellä naisten ja ikäihmisten päihdeiden käytön tuottamia sosiaalisia ongelmia. Kirjan viimeisessä osassa tutkitaan päihdehoidon ammatillisia kysymyksiä ja laadukasta hoitotyötä – unohtamatta hoitajan jaksamista ja turvallisuutta.

Kokonaisuutena *Päihderiippuvuudesta* elämänhallintaan on innostava, tunteellinen ja älyllä kirjoitettu teos vakavasta aiheesta. Jan Holmberg pystyy kuitenkin olemaan vaikean tematiikan äärellä luova, innostava ja hoitotyön tulevaisuuteen uskova. Päihdeet herättävät voimakkaita tunteita, mutta Holmberg käsittelee myös tunnekysymyksiä älykkäästi ja helppojen ratkaisumalleja välttäen. Kirjan laaja lähdeluettelo osoittaa, että kirjoittaja on perehtynyt aiheeseen monipuolisesti – ja lähdeluettelo tarjoaa myös lukijalle mahdollisuuden tutustua alan laajaan kansainväliseen kirjallisuuteen. *Päihderiippuvuudesta* elämänhallintaan on kirja, johon päihdetyössä toimivien kannattaa tutustua. Teos on myös olennaista lukemista päihdeongelmaisten läheisille, viranomaisille ja muillekin hoitoalan ammattilaisille. **R**

Kai Kiviranta

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN YHTEYSTIEDOT

KESKUSTOIMISTO

keskustoimisto@riku.fi
Läntinen Brahenkatu 2,
00510 Helsinki

Petra Kjällman, toiminnanjohtaja
gsm: 040 510 6210
Merja Eloaho, toimistosihteeri
gsm 040 578 3564, fax. (09)272 2012
Heli Yli-Räisänen RIKU-lehden
toimitussihteeri
gsm 050 593 0326

ETELÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

etelasuomi@riku.fi

Jaana Koivukangas, aluejohtaja
gsm 040 512 9335
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Pääkaupunkiseudun palvelupiste

puh. (09) 4135 0550
Anne Veijola, toiminnanohjaaja
gsm 040 523 0595
Riitta Putkonen, toiminnanohjaaja
gsm 0400 971 940
Maistraatinportti 4 A 4. krs.
00240 Helsinki

Maatu Arkio-Lampinen
projektipäällikkö NUORIKU-projekti
gsm 040 6744 895

Nina Vaaranen-Valkonen
projektisuunnittelija NUORIKU-projekti
gsm 040 6791673

Päivi Viro
projektisuunnittelija NUORIKU-projekti
gsm 040-6705344

Keski-Uudenmaan palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm. 0400 875 395

Päijät-Hämeen palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm 050 402 1158

Kymenlaakson palvelupiste

Tuija Hellsten, toiminnanohjaaja
gsm 0500 981 837
Länsi-Uudenmaan palvelupiste
Janiina Mieronkoski, yhdyshenkilö
gsm 040 351 8500
Folkhäsan Syd ab, Högbenintie 30
10350 Meltola

Porvoon seudun palvelupiste

Jari Oksanen, yhdyshenkilö
gsm 0400 494 039
Lundinkatu 5 06101 Porvoo

SISÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

sisasuomi@riku.fi

Katariina Westman, aluejohtaja
puh. (03) 3141 8513
gsm 050 421 0236
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Pirkanmaan palvelupiste

Marjo Pakkala, toiminnanohjaaja
puh (03) 3141 8513
gsm 045 8024834
Hatanpään valtatie 34 E, 4. krs
33100 Tampere

Hämeenlinnan palvelupiste

Rebekka Wadhwa, toiminnanohjaaja
gsm 050 378 2877
Koulukatu 16 13100 Hämeenlinna

Jyväskylän seudun palvelupiste

Tarja Kiuru ja Pirjo Tupamäki,
yhdyshenkilöt
puh. (014) 266 7150
gsm 050 368 0188
Asemakatu 2 40100 Jyväskylä

Sastamalan palvelupiste

Mari Kyttälä ja Hannele Kyttälä-Koskinen,
yhdyshenkilöt
gsm 050 359 7972
puh. (03) 512 0500 (vaihte)
Vammalan tukitalo
Aarnontie 17 A 5 38200 Sastamala

LOUNAI-SUOMEN ALUETOIMISTO

lounaissuomi@riku.fi

Tiina Rantanen, aluejohtaja
gsm 050 551 5055
Yliopistonkatu 24 B 28 20100 Turku

Turun palvelupiste

Leila Taipale, toiminnanohjaaja
puh. (02) 235 5055
gsm 050 340 3580
Yliopistonkatu 24 B 28 20100 Turku

Salon palvelupiste

Jutta Sohlman, yhdyshenkilö
gsm 050 304 7015
Rummunlyöjäkatu 7 B, 2.krs. 24100
Salo

Porin palvelupiste

Tuija Mäntylä, yhdyshenkilö
gsm 050 593 6706
Satakunnan piiri ry
Antinkatu 8 28100 Pori

Rauman seudun palvelupiste

Sari Salminen, yhdyshenkilö
gsm 050 375 5338
Valtakatu 13 26100 Rauma

LÄNSI-SUOMEN ALUETOIMISTO

lansisuomi@riku.fi

Mika Lindén, aluejohtaja
puh. (06) 317 5654
gsm 050 572 9265
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Vaasan palvelupiste

Terhi Laitala, toiminnanohjaaja
gsm 0400 175269
Kauppapuistikko 26 65100 Vaasa

Kokkolan palvelupiste

Katja Rauma, toiminnanohjaaja
puh. (06) 831 9518
gsm 0440 548265
Sairaalakatu 9 67100 Kokkola

Seinäjoen palvelupiste

Terhi Laitala, toiminnanohjaaja
gsm 0400 175269
Kauppakatu 1 (Järjestötal, 2.krs)
60100 Seinäjoki

ITÄ-SUOMEN ALUETOIMISTO

itasuomi@riku.fi

Jaana Rossinen, aluejohtaja
puh. (013) 221 990
gsm 040 507 0795
Siltakatu 14 b 26 80100 Joensuu

Joensuun palvelupiste

Annariina Tahvanainen, toiminnanohjaaja
gsm 040 725 6001
Siltakatu 14 B 26, 4. krs
80100 Joensuu

Savonlinnan palvelupiste

Sisko Stolt, yhdyshenkilö
puh. (015) 273 700
Olavinkatu 40 A 57130 Savonlinna

Kuopion palvelupiste

puh. (017) 262 7738
Eila Kersalo, toiminnanohjaaja
gsm 050 557 6712
Tommi Julkunen, toiminnanohjaaja
gsm 050-5576719
Saastamoisenkatu 12 70100 Kuopio

Mikkelin palvelupiste

Mirka Leikas, yhdyshenkilö
puh. (015) 214 401
Porrassalmenkatu 23 A 4 50100 Mikkeli

Lappeenrannan palvelupiste

Maarit Kuntola, yhdyshenkilö
gsm 050 501 7994
Pormestarinkatu 6 A (5.krs)
53100 Lappeenranta

POHJOIS-SUOMEN ALUETOIMISTO

pohjoissuomi@riku.fi

Maarit Saukko, aluejohtaja
gsm 040 543 3495
Torikatu 16 90100 Oulu

Oulun seudun palvelupiste

Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
gsm 044 7868894
Torikatu 16 90100 Oulu

Kajaanin palvelupiste

Jaana Vanhala, toiminnanohjaaja
gsm 040 822 5200
Tehdaskatu 11 87100 Kajaani

Raahen seudun palvelupiste

Tanja Korkala, toiminnanohjaaja
gsm 044 786 8894

LAPIN ALUETOIMISTO

lappi@riku.fi

Päivi Alanne-Kunnari, aluejohtaja
gsm 0400 979 175
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Rovaniemen palvelupiste

Soile Saukkonen, toiminnanohjaaja
gsm 0400 979 026
Maakuntakatu 29 -31 B 3.krs
96200 Rovaniemi

Kemin palvelupiste

Satu Peurasaari, yhdyshenkilö
gsm 040 572 37 93
Kriisikeskus Turvapoiju
Etelärantakatu 6 94100 Kemi

Kemijärven palvelupiste

Päivi Säynäjäkangas yhdyshenkilö
gsm 040 748 3225
Särkeläntie 4 98120 Kemijärvi

Ylä-Lapin palvelupiste

Ristenrauna Magga, yhdyshenkilö
gsm 0400 314 154
Anne Näkkäläjärv, yhdyshenkilö
gsm 040 350 407
Sámi Soster ry
Angelintie 696 99870 Inari

**KIITÄMME LEHDEN
LUKIJOITA,
TEKIJÖITÄ,
ILMOITTAJIA,
SEKÄ MUITA
YHTEISTYÖ-
KUMPPANEITAMME!**

**TOIVOTAMME
MUKAVAA
SYKSYÄ!**